

Ana Kontor

Karl Karlep

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

4. KLASSILE

1. OSA

2017

Ana Kontor

Karl Karlep

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

4. KLASSILE

1. OSA

2017

Ana Kontor, Karl Karlep
Eesti keele tööraamat 4. klassile. 1. osa

Tööraamat sobib õpilastele, kes õpivad põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe tasemel, õpilastele, kellele on rakendatud individuaalne õppekava (IÕK), muukeelsetele õpilastele ning kasutamiseks põhikooli riikliku õppekava järgi õppijate õppe diferentseerimisel.

Retsenseerinud *Kaja Plado, Kadri Männiksaar*
Toimetanud *Airi Kapanen*
Tehniliselt toimetanud *Airi Kapanen*
Kujundanud ja küljendanud *OÜ Puffet Invest*
Viitamata fotod ja illustratsioonid *Shutterstock*
Kaanefoto *Shutterstock*
Kaane kujundanud *OÜ Puffet Invest*

Raamatu väljaandmist on toetanud Haridus- ja Teadusministeerium.
Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik
paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.
Autoriõigus: SA Innove, autorid 2017

ISBN 978-9949-575-40-4 (kogu teos)
ISBN 978-9949-575-49-7 (PDF: kogu teos)
ISBN 978-9949-575-41-1 (1.osa)
ISBN 978-9949-575-42-8 (PDF: 1.osa)
ISBN 978-9949-575-43-5 (2.osa)
ISBN 978-9949-575-44-2 (PDF: 2.osa)
ISBN 978-9949-575-45-9 (3.osa)
ISBN 978-9949-575-46-6 (PDF: 3.osa)
ISBN 978-9949-575-47-3 (4.osa)
ISBN 978-9949-575-48-0 (PDF: 4.osa)

Trükiettevalmistus
OÜ Puffet Invest
Mõisa 4
15322 Tallinn
www.puffet.ee

Trükitud
OÜ Puffet Invest
Mõisa 4
15322 Tallinn
www.puffet.ee

SISUKORD

Metoodilised juhised õpetajale 1. tööraamatu kasutamiseks	3
Häälikud ja tähed	5
Täishäälikud	6
Suluta kaashäälikud	13
Sulghäälikud	17
Häälimine „klaveril“	19
Veaohtlikud häälikud ja tähed sõnas	21
Täishäälik ja suluta kaashäälik veaohtlike häälikutena	38
Täishäälikuühend veaohtlikus kohas	74
Suluta kaashäälikute ühend veaohtlikus kohas	83
„Tarkvara mapp“ õpilasele. Lisalehed väljalõikamiseks	95

Metoodilised juhised õpetajale 1. tööraamatu kasutamiseks

Neljandas klassis jätkub eelmistes klassides õpitud **tähekasutusreeglite praktiline harjutamine** ja rakendamine.

Tööraamatu 1. osas on rõhuasetus täishäälikute ja suluta kaashäälikute õigekirja harjutamisel. Harjutamise eesmärk on kirjutamise osaoskuste, n-ö väikeste sammude vähemalt osaliselt **automatiseerimine**, st pedagoogilise suunamisega on vaja kujundada kirjutamisoskuse vilumus. Töö käigus tuleb pidevalt pöörata tähelepanu sõnade, sõnavormide, sõnaühendite ja lausete tähendusele, tähenduse sõltuvusele hääldamisest ja sõna tähtkoostisest. Vajalik on anda lapsele **positiivne hinnang** õigesti sooritatud sammudele ja tulemusele.

Kirjutamine on vaja lõimida lugemisega (algtekst, enda kirjutatud sõna või lause). Loetud sõnu, sõnaühendeid, lauseid tuleb korrata tervikuna, see ühtlasi soodustab nende tähenduse mõistmist.

Kirjutamisprotsess on soovitatav jaotada kolmeks etapiks: analüüsimine enne kirjutamist ja kirjutamise ajal, kontrollimine pärast kirjutamist. Iga etapp jaotub omakorda alaetappideks („väikesteks sammudeks“). Ärakirja ja kuulmise või hääldamise järgi kirjutamise sammud on osaliselt erisugused (vt „Tarkvara mapp“).

Otstarbekas on pidevalt kasutada „Tarkvara mappi“, suunata õpilasi kirjutamisel läbima seal näidatud töösamme.

On vajalik märkida, et õpilased ise ei juhi oma tegevust piisavalt – vajalikud sammud jäävad sageli sooritamata ka siis, kui vastav oskus on omandatud.

Näiteks, korraldust „Kirjuta!“ täites jätab laps analüüsimisoskused sageli rakendamata ja tulemuse kontrollimata. Põhjuseks on iseenese kõnet reguleeriva funktsiooni arenematus, töömälu mahu piiratus, tähelepanu hajumine. Sageli ei ole lapsel ka teadmist sellest, mis vea põhjustab sooritamata „samm“ või selle vale sooritus. **Seetõttu on vaja õpilasi pidevalt juhendada.** Õpilaste teadlikkuse suurendamiseks on tööraamatus kasutatud järgmisi võtteid: ülesannete täitmise korraldused sammude kaupa, suunavad küsimused *Mida on vaja teha? Mida sa teed/tegid? Mida sa teed järgmisena?* Vajaduse korral sõnastab töösammu õpetaja, lapsed kordavad.

Suunamist vajab ka töösammude sooritamine. Näiteks on häälimist vaja rakendada kirjutamise tempos, st tähe kirjutamine ja vastava hääliku hääldamine peavad toimuma samal ajal. Seega – häälimise tempo teadlik muutmine vajab harjutamist. Häälimine ja võrdlev hääldamine võivad lapsel teineteist segada. Võrdleva hääldamise ajaks on vaja häälimine katkestada, pärast häälikupikkuse määramist ja vastava tähe kirjutamist aga häälimist jätkata (*sammal* – s-a-m [*samal, sammal, sammal*]-a-l).

Tähevalik toetub järgmistele analüüsioskustele:

- häälimine → häälikute ja nende järje määramine;
- häälikute rühma („punased“, „sinised“, „rohelised“) määramine → lihthäälik või häälikuühend;
- võrdlev hääldamine → häälikupikkuse määramine.

Õpilasele on abiks graafilised vahendid: skeemid, „tiivik“, „klaver“, noobid, vältemärgid, täherühmade tabelid.

Vajalik on juhendada lastel ka juhiste valikut. Näiteks: ära kirja ja kuulmise või hääldamise järgi kirjutamise sammud on erinevad (vt juhend 8 ja 9).

Tööraamatus esitatu põhjalikumaks mõistmiseks on soovitatav lugeda lisaks K. Karlepi „Lihtsustatud õppekava rakendamise põhimõtted ja põhjused“ väljaandest Eripedagoogika nr 38, aprill 2012.

Edu tööraamatu mõtestatud kasutamisel ja väikeste sammude kaupa õpetamisel!

Ana Kontor, Karl Karlep

HÄÄLIKUD JA TÄHED

Vaata pilti ja vasta küsimustele.

1. Kes on pildil kujutatud?

2. **Ütle** see sõna.

3. Nimeta selle sõna **häälikud** - ○○○○○○○○

4. **Loe** sõna *mesilane* ja nimeta **tähed**.

Tuleta meelde!

- **Häälikuid** me kuuleme ja hääldame.

Hääldatud sõna koosneb häälikutest.

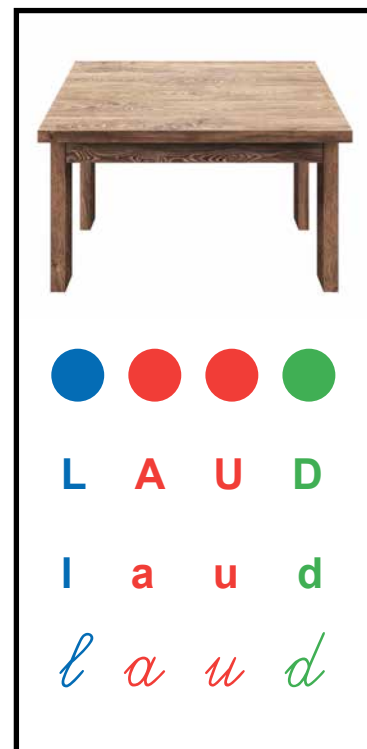
- **Tähti** me loeme ja kirjutame.

Kirjutatud sõna koosneb tähtedest.

Häälikud ja neile vastavad tähed

jagunevad eesti keeles kolme rühma:

- **täishäälikud** - „punased“ häälikud;
- **suluta kaashäälikud** - „sinised“ häälikud;
- **sulghäälikud** - „rohelised“ häälikud.

TÄISHÄÄLIKUD

“Punaste” häälikute (täishäälikute) tabel

• ■	˘ ■	ˆ ■	ˆ ▶
a	aa	aa	a
e	ee	ee	e
i	ii	ii	i
o	oo	oo	o
u	uu	uu	u
õ	õõ	õõ	-
ä	ää	ää	-
ö	öö	öö	-
ü	üü	üü	-

täna, vann

toolid, kreemid

tool, kreem

saun, leib

„**Punaseid**“ **häälikuid** märgime punaste noopidega.

□ □ □ □ □ □
p l o o m i d

□ ▤ □ □ □ □ □
v i i n e r i d

1. A. Vaata pilte. Hääli sõnad.

B. Värvi täishäälikute noobid.

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □ □ □

□ □ □ □ □ ▤ □ □ □

C. Kirjuta sõnad noopide abil.

D. Kirjuta täishäälikud punasega üle.

2. A. Loe laused.

B. Kirjuta täishäälikud punasega üle.

C. Mitu „punast“ häälikut on?

1. *Liisu uurib raamatut.*

7 „punast“ tähte; neist

ühekordseid tähti

kahekordseid tähti

2. *Peedu lamab diivanil.*

.... „punast“ tähte; neist

ühekordseid tähti

kahekordseid tähti 2.

3. *Kiisu lakub piima.*

.... „punast“ tähte; neist

ühekordseid tähti

kahekordseid tähti

D. Mitmendas lauses on

7 „punast“ häälikut,

- 5 ühekordset „punast“ tähte,
- 2 kahekordset „punast“ tähte?

..... lauses.

E. Mitmendas lauses on

- 6 „**punast**“ häälikut,
- 4 ühekordset „**punast**“ tähte,
- 2 kahekordset „**punast**“ tähte? lauses.

Tuleta meelde!

Kaks erinevat „**punast**“ häälikut (tähte) kõrvuti moodustavad „**punaste**“ häälikute ühendi.

„**Punaste**“ häälikute ühend on

täishääliku-ühend ehk kaksik-täishäälik.

ae ai ao au ei ea eo oa oi ou
ui õa õe õi äe äi äu äo öi öe

3. A. Kirjuta kaksik-täishäälikud punasega üle.

B. Märki kaksik-täishäälikud kaarega.

aa, au, ei, ee, mõ, ri, õe, öö, oi, ea, õu, ui, äi, ii, rs

C. Kontrolli: 8 täishääliku-ühendit.

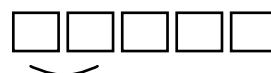
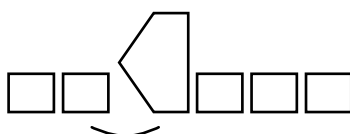
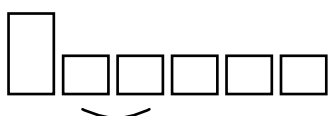
4. A. Vaata pilte. Mis on piltidel?

B. Hääli sõnad.

C. Värv „punaste“ häälikute noobid.

D. Kirjuta sõnad noopide alusel.

Arvesta ühe- ja kahekordse tähe valikul noobi suurust ja kuju.

.....

.....

.....

E. Kirjuta sõnades täishäälikud punasega üle.

5. A. Leia „Tarkvara mapist“ juhend 12.

B. Kirjuta laused. Toimi juhendi järgi.

1. Raidol oli taas igav.

.....

2. Ta leidis kapist paela.

.....

3. Paela sidus Raido toki külge.

.....

.....

4. Hobune saigi valmis.

.....

C. Loe enda kirjutatud laused.

- Kirjuta kõik täishäälikud punasega üle.
- Märki „**punaste**“ häälikute ühendid kaartega.

D. Võrdle enda kirjutatud lauset trükitud lausega.

Kontrolli.

1. Kas kirjutasid kõik sõnad lauses?
2. Kas kirjutasid kõik tähed sõnades?
3. Kas kirjutasid tähed õiges järjekorras?
4. Kas kirjutasid *g, b, d* õigesti?
5. Kas kirjutasid kahekordsed tähed õigesti?
6. Kas lause ja nimede alguses on suur täht?

E. Paranda vajadusel vead.

6. A. Loe laused.

B. Toimi „Tarkvara mapist“ 12. juhendi järgi.

1. *Mari ja Tanel elavad maal.*

.....

2. *Laste onu nimi on Toomas.*

.....

3. *Toomase kodu on linnas.*

.....

C. Kontrolli juhendi järgi.

- Jooni kahekordsed „punased“ tähed.

SULUTA KAASHÄÄLIKUD

„Siniste“ häälikute (suluta kaashäälikute) ja tähtede tabel

			
l	ll	ll	l
m	mm	mm	m
n	nn	nn	n
r	rr	rr	r
s	ss	ss	s
v	vv	vv	v
h	hh	hh	h
j	—	jj	j

tomat, kanad, tammed sallid, sall, trimmer, kohver Silver

Suluta kaashäälikuid ja nende tähti märgime **siniste** noopidega.

v a r e s

l a m m a s

t r u m m a r

1. A. Vaata pilte. Mis on piltidel?

B. Hääli sõnad.

C. Kirjuta sõnad noopide järgi.

.....

.....

.....

D. Kirjuta sõnades „sinised“ tähed värviliselt üle.

2. A. Loe laused.

B. Kirjuta sõnades „sinised“ tähed värviliselt üle.

1. Sügisel ei õitse aias lumikellukesi.
2. Palle ja Venno lähuvad täna kinno.
3. Millal tasun memme vaeva?

1. lause:

2. lause:

3. lause:

... „sinist“ tähte, neist
ühekordseid tähti
kahekordseid tähti

... „sinist“ tähte, neist
ühekordseid tähti
kahekordseid tähti

... „sinist“ tähte, neist
ühekordseid tähti
kahekordseid tähti

3. A. Ütle sõnad. Hääli.

B. Kirjuta sõnad noopide järgi.

.....

.....

.....

Jooni suluta kaashäälikud („sinised“ tähed).

Tuleta meelde!

Kaks erinevat „sinist“ häälikut (tähte) kõrvuti moodustavad „siniste“ häälikute ühendi.

„Siniste“ häälikute ühend on kaashääliku-ühend.

Näiteks: lm, rs, sv, hj

4. Ühenda kaarega „siniste“ häälikute ühendid (12 ühendit).

rl, rr, mp, hv, ll, sv, rj, lm, lt, ea, ln,
rn, ou, rv, ht, lm, rs, mm, sm, mn

5. A. Loe laused.

B. Leia „siniste“ häälikute ühendid. Märki kaarega (7 ühendit).

C. Kirjuta „siniste“ häälikute ühendid värviliselt üle.

1. Sõrmed külmetavad sõrmikutes.
2. Lugesin raamatut kolmest põrsakesest.
3. Kalmer oli karnevalil kloun.

D. Kirjuta laused. Toimi ära kirja juhendi järgi („Tarkvara mapp“, juhend 12).

SULGHÄÄLIKUD

Sulghäälikute („roheline“ häälikute) ja tähtede tabel

			
b	p	pp	p
d	t	tt	t
g	k	kk	k
riba, lagi, sadu	võti, sepik, plika	rappus, rikkus, sättis	kleepis, võit

Sulghäälikuid märgime „roheline“ noopidega.

v a g u n

t r e p p

k a k t u s

1. A. Loe laused.

B. Kirjuta sulghäälikud („rohelist“) õige värviga üle.

1. *Kutsu Madis tuppa!*
2. *Peedu õpib lugemist.*
3. *Õde Rita mängib nukuga.*

1. lause:

2. lause:

3. lause:

..... „rohelist“ tähte
ühekordseid tähti
nõrku tähti
kahekordseid tähti

..... „rohelist“ tähte
ühekordseid tähti
nõrku tähti
kahekordseid tähti

..... „rohelist“ tähte
ühekordseid tähti
nõrku tähti
kahekordseid tähti

C. Mitmendas lauses on:

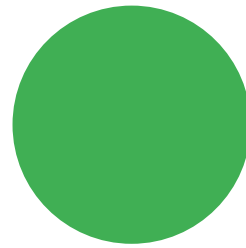
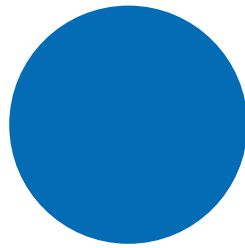
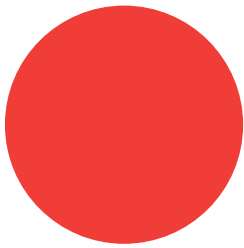
- 5 „rohelist“ häälikut,
- 4 ühekordset „rohelist“ tähte,
- 1 kahekordne „roheline“ täht?

Kirjuta see lause. Toimi ära kirja juhendi järgi („Tarkvara mapp“, juhend 12).

.....

.....

HÄÄLIMINE „KLAVERIL“

Tuleta meelde iga hääliku värv.

- „**Punased**“ häälikud on:
- „**Sinised**“ häälikud on:
- „**Rohelised**“ häälikud on:

1. A. Jooni iga täht õige värviga.

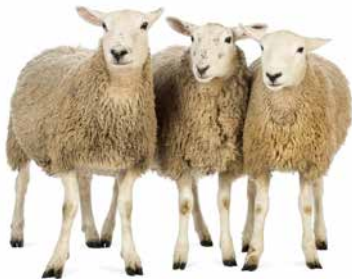
a, o, m, n, p, r, k, l, i, u, t, h, e, u, s, õ, v, ä, ö

B. Tõsta õpetajat kuulates iga hääliku puhul õige värv
(värvipliats, värvilise paberi riba vms).

2. A. Vaata pilti. Nimeta.

B. Hääli sõnad. Osuta iga hääliku puhul tema värvile.

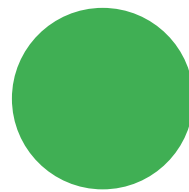
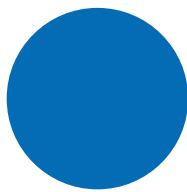
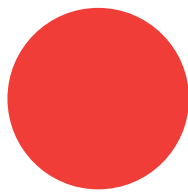

C. Hääli veel kord sõnu.

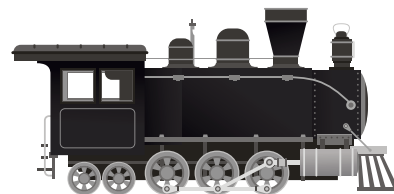
- Hääli **aeglaselt**. Osuta samal ajal värvile.
- Hääli **kiiresti**. Osuta samal ajal värvile.
-

3. Osuta värvile õpetaja häälimisega samal ajal.

Sõnad: mahl, ussid, vilega, kommid, vaasis,
krõll, trepil, magus, vaikus.

4. A. Vaata pilte. Nimeta sõnad. Hääli „klaveril“.

VEAOHTLIKUD HÄÄLIKUD JA TÄHED SÕNAS

1. A. Hääli sõnad.

B. Värvide sõnaskeem.

C. Tõmba püst-kriips esimese „punase“ hääliku ette.

D. Tõmba püst-kriips teise „punase“ hääliku ette.

E. Nimeta häälikud kriipsude vahel.

2. A. Hääli sõnad.

B. Väarvi sõnaskeemid.

C. Märgi kaashääliku-ühendid kaarega.

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □ □

□ □ □ □ □

D. Tõmba püst-kriips esimese „punase“ hääliku ette.

E. Tõmba püst-kriips teise „punase“ hääliku ette.

F. Mis häälikud on kriipsude vahel? Nimeta.

G. Nimeta sõnades veaohtrlike häälikute tähed. Kirjuta.

s _ _ _ ad, _ _ _ es, _ _ _ ad,

k _ _ _ ud

3. A. Hääli sõnad.

B. Värvide sõnaskeemid. Märki täishääliku-ühendid kaarega.

□ □ □ □ □ □

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □

C. Tõmba püst-kriips esimese „punase“ hääliku või „punaste naabrite“ ette.

D. Tõmba teine püst-kriips pärast „siniseid“ või „rohelisi“ häälikuid.

E. Nimeta häälikud kriipsude vahel.

F. Nimeta veaohlike häälikute tähed. Kirjuta.

l _ _ _ ad, p _ _ _ e, _ _ _ ad

Jäta meelde!

Kriipsude vahel on veaohalikud häälikud ja tähed.

Veaohtlikud häälikud sõnas on:

- 1) esimene „**punane**“ häälik ja järgnevad „**sinine**“ või „**roheline**“
häälik – /**ees**/el, k/**ass**/id, k/**ukk**/el.
- 2) „**punaste häälikute**“ ühend ja järgnev „**sinine**“ või „**roheline**“
häälik – s/**aun**/, kl/**eid**/id.
- 3) esimene „**punane**“ ja järgnev „**siniste**“ häälikute ühend –
k/**ahv**/el, k/**irr**/es.
- 4) esimene „**punane**“ ja järgnev „**siniste**“ ja „**rohelist**“ häälikute
ühend – k/**akt**/us, k/**urg**/id, k/**aps**/as.

Veaohtlike häälikute tähed on kirjutamisel sõna veaohalik koht.

Veaohtlikus kohas on vaja leida ja valida

- 1) ühekordne või kahekordne täht –

emal – eemal, kana – kannud, lakub – lakkus;

- 2) **g, b, d** või **k, p, t** – kab – kap.

Jäta meelde!

Veaohtlik koht sõnas

- algab esimese „punase“ hääliku või „punaste häälikute“ ühendiga,
- lõpeb enne järgmist „punast“ häälikut või sõna lõpus.

k/omm/id, /ees/el, s/aap/ad, tr/epp/,

k/aus/id, /oun/ad, /ois/, k/aug/id, l/eib/,

/auk/, /ilv/es, s/orm/, k/irr/ed, k/apt/en

4. A. Loe sõnad tulpade kaupa. Nimeta sõnades veaohtlikud häälikud.

B. Märki püstkriips veaohtlike tähtede ette.

C. Märki püstkriips veahtlike tähtede lõppu.

kala	lugu	laine	kaktus	eesel
saalid	luku	lained	kraaksus	kleit
sallid	lukku	silmad	sõitsin	auto
2 saali	luugi	2 silma	kastid	sõrm
2 salli	luuki	köömned	võrdlen	plaks

D. Nimeta veahtlike häälikute tähed.

5. A. Vaata pilte.

B. Nimeta ja hääli sõnad.

C. Värvi skeemil kriipsud häälikurühmade värvi.

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □ □ □

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □

D. Eralda skeemidel veahtlikud kohad.

E. Nimeta igas sõnas veahtlik koht. Kirjuta vastavad tähed.

s _ _ ed, p _ _ as, k _ _ ikud
t _ _ at, k _ _ ad, l _ _ as

6. A. Loe sõnad.

B. Eralda sõnades veahtliku koha tähed.

C. Kirjuta veahtliku koha tähed värviliselt üle.

tr/umm/, v/ih/ikud, tarretis, roosidega,
seinad, vaaladele, Mirjamile, kohvikus,
kammid, pööras, kaunistab, kallavad,
keerutarvad, tolmutarvad.

D. Kontrolli igat sõna. Kas veahtlik koht

- **algab** „punase“ häälikuga või nende ühendiga?
- **lõpeb** enne järgmist „punast“ häälikut või sõna lõpus?

E. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

.....

7. A. Loe laused.

B. Leia „Tarkvara mapist“ 12. juhend.

C. Kirjuta laused vihikusse. Toimi juhendi järgi.

1. *Poisid olid teel koju.*
2. *Tee ääres vasakul on kaasik.*
3. *Kaasikus elavad jänesed.*
4. *Paremal pool on tammik.*
5. *Poisid nägid tammikus oravaid.*

D. Kontrolli.

- Kas kirjutasid kõik sõnad?
- Kas kirjutasid kõik tähed õiges järjekorras.
- Kas kirjutasid eeskuju järgi topelt-tähed?
- Kas kirjutasid eeskuju järgi *g, b, d*?

E. Märki kirjutatud sõnades veaohalik koht värviliselt.

F. Kontrolli. Kas veaohalikule kohale järgneb „**punane**“ häälik või sõna lõpeb „**punase**“ häälikuga?

8. A. Loe mõistatus.

B. Eralda igas sõnas veaohalik koht. Kirjuta veaohliku koha tähed värviliselt üle.

Lippab ruttu mööda maad,
kes küll tema kätte saab,
käib sinu taga, käib sinu ees,
katsu püüda, ole mees.

(Vastus: päikese vari)

C. Kontrolli

1) kas veahtlik koht algab alati täishäälikuga (või kaksik-täishäälikuga)?

2) kas veahtlikule kohale järgneb „punane häälik“ või sõna lõpeb „punase“ häälikuga?

D. Kirjuta välja sõnad,

- mis lõpevad veahtlike häälikutega (8 sõna);

.....

.....

- mis koosneb ainult veahtlikest häälikutest (1 sõna);

.....

- mille veahtlikus kohas on kaksik-täishäälik (2 sõna).

.....

- mille ülipika hääliku kirjutame ühekordse tähega (1 sõna).

.....

9. A. Loe laused.

B. Kirjuta. Toimi ära kirja juhendi järgi („Tarkvara mapp“, juhend 12).

1. *Alg*as *kooli*-aeg.

.....

2. *Mina õp*in *juba* 4. klassis.

.....

3. *Õde* *Klaa*rika tuli ka *kooli*.

.....

4. *Tema* klass on teisel korrusel.

.....

C. Kontrolli, kas kirjutasid sõnad eeskuju järgi.

D. Jooni kirjutatud sõnades järgmised veaohtrikud kohad:

1. lauses: —ool—, —aeg—, alg—;

2. lauses: —ub—, —in—, —ass—, õp—;

3. lauses: —aar—, —ub—, —ool—, õd—;

4. lauses: —orr—, —em—, —eis—, —ass—, on.

Tuleta meelde!

Veaohtlike häälikute pikkust saame muuta „tiivikute“ abil.

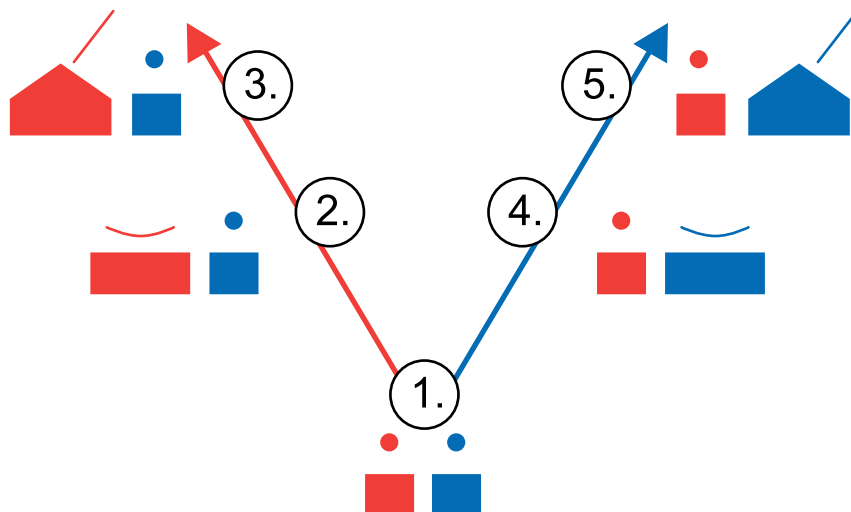
Sulle on abiks kaks „tiivikut“:

- 1. „tiiviku“ veaohtlikud häälikud on „punane“ ja „sinine“.
- 2. „tiiviku“ veaohtlikud häälikud on „punane“ ja „roheline“.

Enne häälikupikkuse muutmist:

- 1) leia sõnas veaohtlikud häälikud,
- 2) vali veaohtlike häälikute värvi järgi õige „tiivik“.

1. TIIVIK („punane“ + „sinine“ häälik)

10. A. Loe sõnad: *kuri*, *koolis*, *kallas*.

B. Eralda sõnades veaohalik koht.

Värvi veaohliku koha tähed.

C. Muuda sõnades suuliselt „tiiviku“ abil veaohlike häälikute pikkust.

D. Kirjuta sõnad skeemide järgi.

	KURI	KOOLIS	KALLAS
①. ● ●	<i>kuri</i>		
②. — ●			
③. / ●			<i>kaalas</i>
④. ● —		<i>kollis</i>	
⑤. ● /			

E. Jooni tabelis tähendusega sõnad.

F. Mis sõnadel ei ole tähendust? Nimeta.

G. Sobita tähendusega sõnad sõnaühenditesse.

<u>1. sõnatulp</u>	<u>2. sõnatulp</u>
..... katus.	Õpib
..... koer.	 uude majja.
Läheb	Kolli sees ehk
Kassi nimi on	

3. sõnatulp
Kala sees ehk
Järve
..... piima kruusi.

11. A. Loe sõnad.

B. Eralda veaohalik koht.

C. Värvige veaohaliku koha tähed.

*k/ell/uke, m/arj/ad, käärid, lipud, koorikud,
laineline, kassike, põrsas, lammast, kapsas,
kindad, kaamel, tiiger, hobune*

D. Mis sõnu saad muuta 1. tiiviku abil (6 sõna)? Kirjuta.

.....

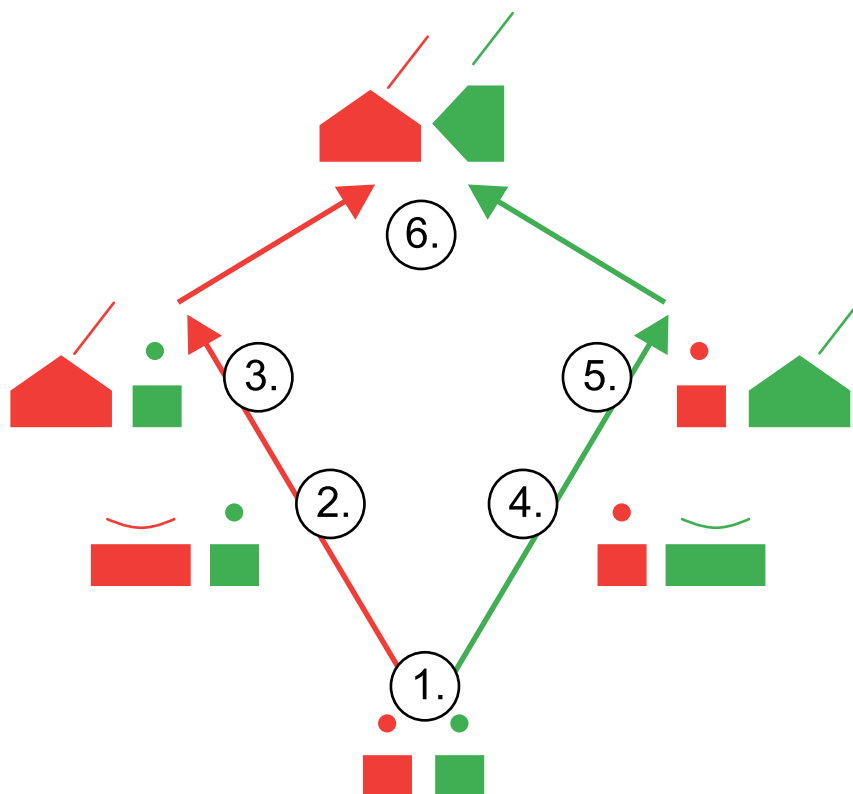
.....

E. Mis sõnadel ei sobi veaohlike häälikute pikkust muuta 1. tiiviku abil? Jooni need sõnad.

F. Jätka tööd 1) õpetaja kirjutatud sõnade järgi;

2) õpetaja öeldud sõnade järgi.

2. TIIVIK („punane“ + „roheline“ häälik)

12. A. Loe sõnad *sabas*, *jättis*, *katus*

B. Eralda sõnades veaohalik koht.

Värvi veaohaliku koha tähed.

C. Muuda sõnades „tiiviku“ abil veaohlike häälikute pikkust.

D. Kirjuta sõnavormid skeemide järgi.

	SABAS	JÄTTIS	KATUS
1. ● ●		<i>jäd</i> is	
2. — ●			
3. / ●	<i>saab</i> as		
4. ● —			
5. ● /			
6. // /			<i>kaat</i> us

E. Jooni tabelis tähendusega sõnavormid. Kirjuta.

SABAS –,,

JÄTTIS –,

KATUS –,

F. Loe tähenduseta sõnavormid.

G. Leia tähendusega sõnadele paariline.

1. sõnatulp	2. sõnatulp
Soojas	Külm
Porine	 töö pooleli.
Seisab järjekorras ehk	

3. sõnatulp
Maa lehtedega.
Punane
..... ära.

13. A. Loe sõnad.

B. Eralda veaohalik koht.

C. Värvi veaohaliku koha tähed.

D. Kirjuta laused. Selleks:

1) Leia ja ava ära kirja juhend („Tarkvara mapp“, juhend12).

2) Loe korraldused. Täida.

1. Õpetaja rääkis meile elus ja eluta loodusest.

2. Kas tiiger ja hobune on eluta looduse osad?

3. Kas niit ja käärid on elus looduse osad?

.....

.....

.....

E. Mis sõnu saame muuta 2. tiiviku abil?

Kirjuta need sõnad. (8 sõna)

.....

.....

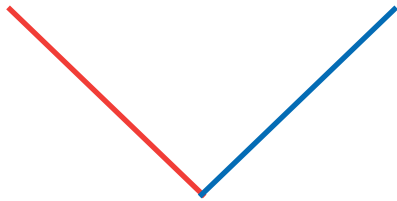
F. Loe enda kirjutatud laused. Mis sõnade veaohalik koht ei sobi 2. „tiivikuga“? Jooni need sõnad.

14. A. Loe sõnad. Eralda veaohalik koht kriipsudega.

lakkisid, kaaluvad, saabusid, reisisid,
loosisid, õpivad, saapad, lepikus, lennukid,
trammides, raamatud, kõrvad, kompsud

B. Vaata „tiivikute tiibade“ värve (punane ja sinine,
punane ja roheline).

Rühmita sõnad „tiivikute“ järgi.

.....

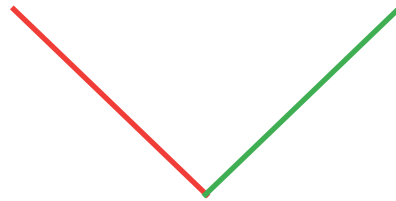
.....

.....

.....

.....

Kirjuta sõnad õige „tiiviku“ alla.

.....

.....

.....

.....

.....

C. „Tiivikute“ järgi ei saa muuta 3 sõna. Kirjuta need.

.....,,

D. Mille poolest need kolm sõna teistest erinevad?

TÄISHÄÄLIK JA SULUTA KAASHÄÄLIK VEAOHTLIKE HÄÄLIKUTENA

Kirjutades teeme mõnikord sõnade veahtlikes kohtades vigu.

Need vead segavad sõnade lugemist ja nendest aru saamist.

1. A. Loe sõnad. Häälda kahte moodi.

sāali – sālli,

kūuma – kummi,

kūuri – Kurri

saali – salli,

kuuma – kummi,

kuuri – turri

B. Loe sõnapaarid ridade kaupa. Häälda sõnas topelt-tähe
häälik sobivas pikkuses.

1) punase saali,

punast salli;

saali uks,

läheb saali;

kartis kuuma,

kuuma toidu;

kummi pikkus,

värvilist kummi;

rõngas veeres,

mäe veeres.

2) poiss sammus,

tihe sammal;

koorib kartuleid,

kooris õunu;

kinga tallas,

loom tallas.

Jäta meelde!

Häälikupikkus ja sõna tähendus **oleneb** sõnaühendis ja lauses **teistest sõnadest**

jõe ka^{ll}as – **sobib**

ka^{ll}as vett – **sobib**

jõe ka^{ll}as – **ei sobi**

ka^{ll}as jõe – **ei sobi**

ka^{ll}as jõe vett – **sobib**

paks sa^{ll} – **sobib**

koolimaja sa^al – **sobib**

paks sa^al – **ei sobi**

koolimaja sa^{ll} – **ei sobi**

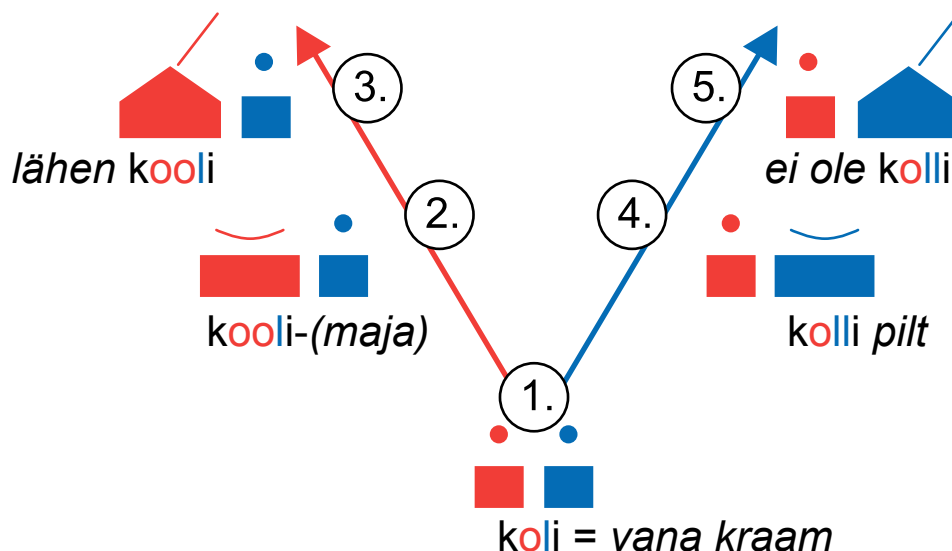
Veaohtlike häälikute pikkuse **muutmisel** on abiks „**tiivik**“.

Vaata 1. „tiivikut“. Mis värvi „tiivad“ on sellel?

2. A. Muuda sõna K/OL/I veaohtlike häälikute pikkust

1. „tiiviku“ järgi.

1. TIIVIK

A. Muuda

- 1) koos õpetajaga,
- 2) üksi häälega,
- 3) üksi sosinal.

B. Muuda

- 1) koos õpetajaga aeglaselt,
- 2) koos õpetajaga kiiresti,
- 3) üksi aeglaselt ja kiiresti.

B. Moodusta suuliselt lauseid kõigi sõnavormidega.

3. A. Muuda sõnades *vile*, *tuuline*, *lammast* veaohlike häälikute pikkust.

- Muuda õpetajaga koos ja üksi.
- Muuda aeglaselt ja kiiresti.

B. Leia igale sõnale sobiv skeem „tiivikul“.

vile – skeem 1, *tuuline* – skeem ..., *lammast* – skeem ...

Jäta meelde!

„Tiivikul“ on **5 skeemi**.

Nende abil saame sõna veaohlikku kohta
hääldada (muuta) viit moodi.

Kuidas kirjutame hääldatud sõnu?

4. A. Vaata oma „tiivikul“ 1., 2. ja 3. skeemi.

B. Loe laused. Tõmba maha sobimatud sõnad.

1) Ma hääldan sõna **1. skeemi** järgi.

- **Mõlemad** veaohtlikud häälikud on *lühikesed / pikad / ülipikad*.
- Lühikesed „**punased**“ ja „**sinised**“ häälikud kirjutatakse *ühekordsete / kahekordsete tähtedega*.

- Loe. Leia 1. skeemi järgi kirjutatud sõnad.

Kriipsuta maha valed sõnad.

pime, piime, pimme *kala, kalla, kaala*
taalu, talu, talu *toomat, tommat, tomat*

2) Ma hääldan sõna **2. skeemi** järgi.

- Veaohtlik „**punane**“ häälik on *lühike / pikk / ülipikk*.
- Veaohtlik „**sinine**“ häälik on *lühike / pikk / ülipikk*.
- **Pika** „**punase**“ hääliku **kirjutatakse** *ühekordse / kahekordse tähega*.
- **Lühikese** „**sinise**“ hääliku kirjutatakse *ühekordse / kahekordse tähega*.

- Loe. Leia 2. skeemi järgi kirjutatud sõnad.

Kriipsuta maha valed sõnad.

sina, sinna, Siina toolid, tollid, tolid

linna, Liina, lina kurri, kuri, kuuri

3) Ma hääldan sõna **3. skeemi** järgi.

- Veaohtlik „**punane**“ **häälik** on *lühike* / *pikk* / *ülipikk*.
- Veaohtlik „**sinine**“ **häälik** on *lühike* / *pikk* / *ülipikk*.
- Ülipika „**punase**“ **hääliku** kirjutan **ühekordse** / **kahekordse tähega**.
- Lühikese „**sinise**“ **hääliku** kirjutan **ühekordse** / **kahekordse tähega**.

- Loe. Leia 3. skeemi järgi kirjutatud sõnad. Jooni õiged sõnad.

süle, süüle, sülle kiinas, kinnas, kinas

vannis, vanis, vaanis tule, tulle, tuule

5. A. Loe sõnad tabeli vasakus tulbas. Vaata skeeme.

B. Muuda sõnades veaohtlike häälikute pikkust skeemide järgi.

C. Kirjuta sõna iga skeemi alusel. Veaohtlikud tähed kirjuta värviliselt üle.

D. Jooni igas reas tähendusega sõnavorm või sõnavormid.

			
			
t/ul/ine	t u l ine	t u u line	t u u line
k/or/em			
v/er/es			
j/on/is			

E. Täida lüngad joonitud sõnadega.

- 1) ilm,
- 2) tolmu-imeja kastis on tolmu-imejast,
- 3).....supp, 4).....kraavi,
- 5) suur puid, 6) vihikut,
- 7) vere sees ehk,
- 8) aia ääres ehk aia

6. A. Loe ja häälda õigesti sõnad sulgudes.

Loe paariliseks antud sõna.

B. Jooni sõnaühendisse sobiv sõna sulgudes.

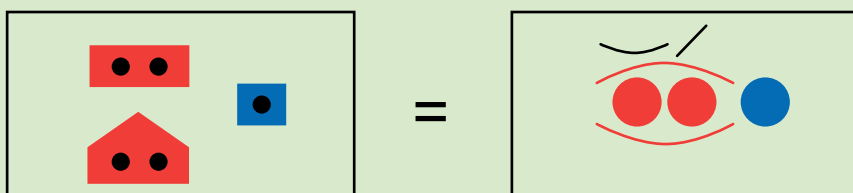
- 1) Läks (tööle, tööle), 2) (kuuri, kuuri) juures,
- 3) libedad (suusad, suusad), 4) läheb (jaama, jaama),

C. Moodusta suuliselt sõnaühenditega lauseid.

Jäta meelde!

Pika ja ülipika „**punase**“ **hääliku** kirjutan **kahekordse tähega** (2. ja 3. skeem).

Näiteks: *vēerib*, *vēeris*; *kōored*, *kōorisid*.

Kahekordse „**punase**“ **tähe järel** on „**sinine**“ **täht ühekordne**.

7. A. Vaata oma „tiivikul“ 4. ja 5. skeemi.

B. Loe laused. Tõmba maha sobimatud sõnad.

1) Ma hääldan sõna **4. skeemi** järgi.

- Veaohtlik „**punane**“ **häälik** on *lühike* / *pikk* / *ülipikk*.
- Veaohtlik „**sinine**“ **häälik** on *lühike* / *pikk* / *ülipikk*.
- **Lühikese** „**punase**“ **hääliku** **kirjutan** **ühekordse** / **kahekordse** tähega.
- **Pika** „**sinise**“ **hääliku** **kirjutan** **ühekordse** / **kahekordse** tähega.

- Loe. Leia 4. skeemi järgi kirjutatud sõnad. Kriipsuta maha valed sõnad.

Kalle, kaale, kale kamid, kaamid, kammid
kiinas, kinnas, kinas korus, korvus, koorus

2) Ma hääldan sõna **5. skeemi** järgi.

- Veaohtlik „**punane**“ **häälik** on *lühike / pikk / ülipikk*.
- Veaohtlik „**sinine**“ **häälik** on *lühike / pikk / ülipikk*.
- **Lühikese** „**punase**“ **hääliku** **kirjutan** *ühekordse / kahekordse* tähega.
- **Ülipika** „**sinise**“ **hääliku** **kirjutan** *ühekordse / kahekordse* tähega.

- Loe. Leia 5. skeemi järgi kirjutatud sõnad. Jooni õiged sõnad.

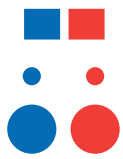
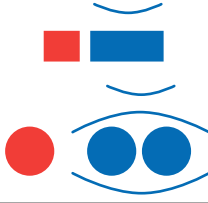
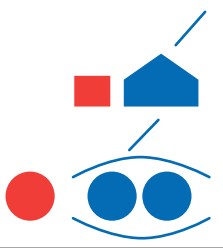
samus, saamus, sammus suse, suuse, susse
kinno, kino, kiino nurus, nuurus, nurvus

8. A. Loe sõnad tabeli vasakus tulbas. Vaata skeeme.

B. Muuda sõnades veaohtlike häälikute pikkust.

C. Kirjuta sõnad. Veaohtlikud tähed kirjuta värviliselt üle.

D. Jooni tähendusega sõnavorm või sõnavormid.

			
l/am/as	<u>l</u> amas	<u>l</u> ammas	lmmas
j/on/is			
tr/im/er			
tr/am/i			

E. Täida lüngad joonitud sõnadega.

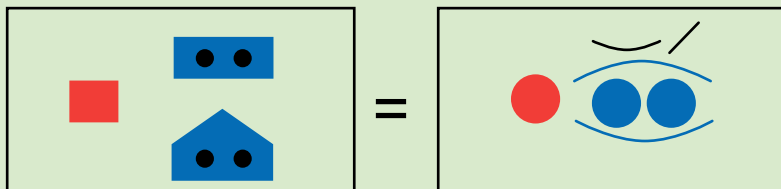
- Ootab
- määgis.
- on muru niitmise vahend.
- Koermurul.
- Väike laps emaga.
- istmed.

- Jooni pika „sinise“ häälikuga sõnad.

Jäta meelde!

Pika ja ülipika „sinise“ hääliku kirjutan kahekordse tähega
(4. ja 5. skeem).

mere kallas,
kammi piid,

kallas piima,
kammiis juukseid

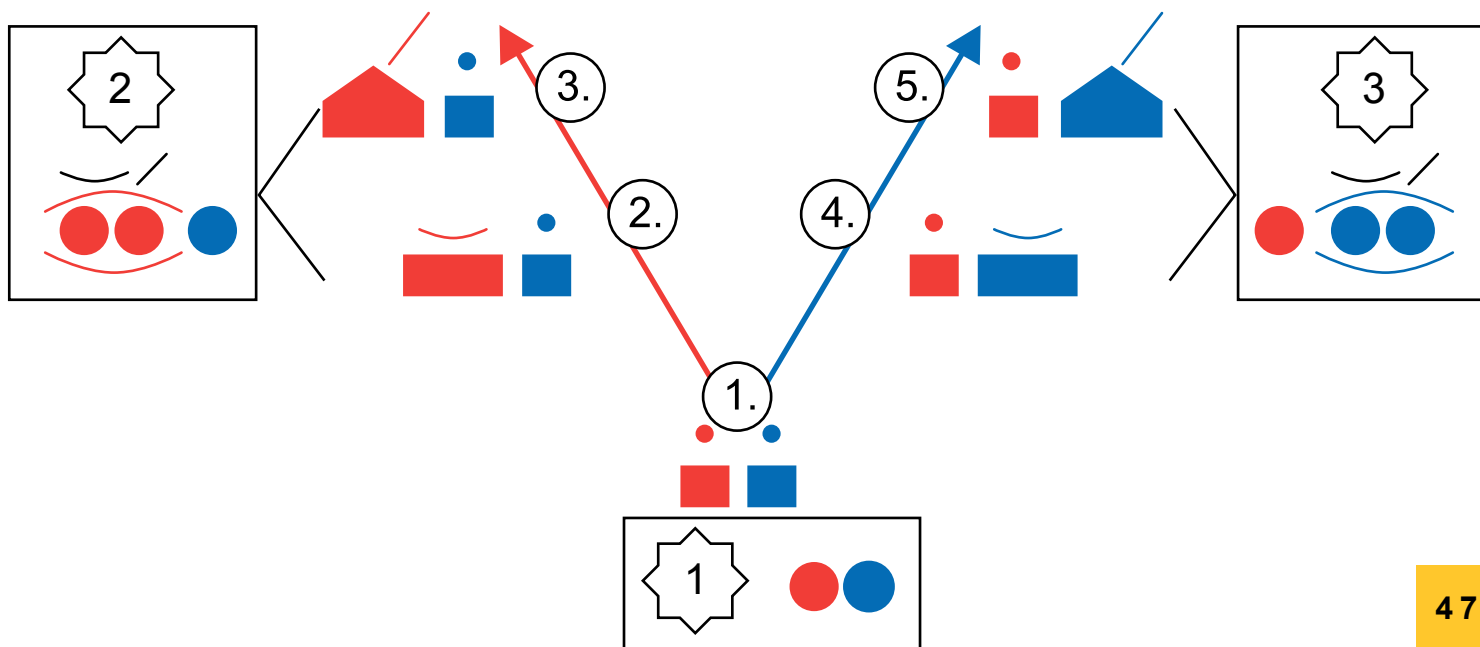
Kahekordse „sinise“ tähe ees on „punane“ täht ühekordne.

Pane tähele!

„Tiivikul“ on 5 skeemi. Me saame hääldada sõna viit moodi.

Kirjutamise skeeme on 3.

Vaata „tiivikut“. **Kuidas tekib kolm kirjutamise skeemi?**

- Ma hääldan sõna viit moodi.
- Ma kirjutan aga pikad ja ülipikad häälikud ühte moodi – kahekordselt.

		
<i>maale</i>	<i>(maale), maale</i>	<i>Malle, malle</i>

Skeem 1 veaohlikus kohas kirjutan tähed ühekordse tähega
pinal.

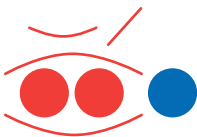
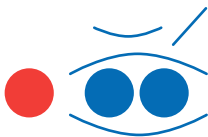
Skeem 2 veaohlikus kohas kirjutan pika ja ülipika täishääliku kahekordse tähega, suluta kaashääliku ühekordselt
raamat, kiirus.

Skeem 3 veaohlikus kohas kirjutan täishääliku ühekordselt, pika ja ülipika suluta kaashääliku kahekordse tähega
kannel, trimmer.

9. A. Rühmita sõnad *l/in/a*, *kl/as/id*, *k/ir/us*,
k/um/ad skeemide alla.

Toimi nii!

1. Loe sõna, nimeta veahtlikud häälikud.
2. Muuda võrdlevalt veahtlike häälikute pikkust (häälega ja sosinal).
3. Ütle tähendusega sõnavorm.
4. Leia õige skeem.
5. Kirjuta sõna skeemi järgi.
6. Kontrolli. Selleks:
 - a) eralda kirjutatud sõnas **veahtlik koht**,
 - b) kirjuta **veahtlikud tähed värviliselt üle**,
 - c) vaata, kas kirjutasid skeemi järgi õiged **ühe- ja kahekordsed tähed**?

 1	 2	 3
<i>l/in/a</i>	<i>L/iin/a</i>	<i>l/inn/a</i>

B. Täida lüngad sõnadega tabelist.

1. rida

..... tuled, pitsist,
tüdruk nimega, sõidab,
siniste õitega-taim.

2. rida

teise korruse, õrnad

3. rida

suur, kutsikat.

4. rida

- Eemalt lähenevad autod.

Nende tulede paistavad öösel kaugele.

- Laual on õunad ja pirnid. sa valid?
- Ema võttis ahjust välja pirukad.

* Tabelis on 12 sõna. Nendest on tähendus sõnal.

10. A. Vaata pilte. Nimeta sõnad.

B. Nimeta igas sõnas veaohalikud häälikud.

C. Muuda sõnas veaohlike häälikute pikkust.

Vali sobiv kirjutamise skeem.

D. Kirjuta skeemi number pildi alla.

E. Kirjuta sõnad.

(2) –

(...) –

(...) –

- Märgi veaohlikus kohas pika hääliku täht (—).

11. A. Loe sõnaühendid. Nimeta veaohlikud häälikud

B. Toimi lk 49 juhendi järgi. („Tarkvara mapp“, juhend 13)

- 1) k/el/ab last,
- 2) t/um/edad pilved,
- 3) k/al/as mahla,
- 4) k/ul/ab m/us/ikat,
- 5) j/ov/ad p/im/a,
- 6) /an/an s/ul/e,
- 7) k/ul/ast l/us/ikas,
- 8) l/iv/ane k/al/as,
- 9) k/al/id m/as/inad.

1	2	3
3 sõna	6 sõna	6 sõna

C. Märgi tabelis pikkade (—) ja ülipikkade (/) häälikute tähed.

12. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

Enne kirjutamist:

- **Muuda** võrdlevalt sõna skeemide järgi.
- **Vali** õige skeem.
- **Kirjuta** lüngaga sõna ette **skeemi number**.

1. (3) L/il/e (2) j/ur/ed on (1) l/üh/ikesed või pikad.

Lille juured on lühikesed või pikad.

2.(...) J/ur/ed võivad (...) /ol/a ka (...) p/en/ed või (...) j/äm/edad.

3. (...) V/ar/ed on taimel t/av/aliselt (...) /üm/argused.

4. Õied on (...) k/ol/ased, (...) p/un/ased, (...) l/il/ad või (...) r/os/ad.

- Märki kirjutatud sõnades pikk ja ülipikk häälik ($\sim$ /).

B. Kontrolli.

- 1. skeemi järgi kirjutad 4 sõna.
- 2. skeemi järgi kirjutad 4 sõna.

Nendes on „**punase**“ **hääliku** täht kahekordne.

Pika häälikuga on 3 sõna. Nimeta need.

- 3. skeemi järgi kirjutad 6 sõna.

Nendes on „**sinise**“ **hääliku** täht kahekordne.

Pika häälikuga on 5 sõna. Nimeta need.

D. Kirjuta laused vihikusse.

Toimi „Tarkvara mapist“ juhendi 13 järgi.

13. A. Loe laused. Toimi eelmise harjutuse tööjuhendi järgi.

Losa

1. (...)Vähe – (...)t/un/il (...)v/al/itses
(...)kl/as/is segadus.
2. (...)Kl/as/i oli (...)s/al/aja
(...)h/il/inud (...)pr/un/i karvaga
(...)k/is/u.
3. Kes oli (...)l/om/a (...)k/ol/i
(...)t/on/ud?
4. Silver (...)a/as (...)k/as/i (...)k/or/idori.

B. Rühmita lüngaga sõnad skeemide alla.

1	2	3
		
5 sõna	6 sõna	4 sõna

- Jooni tabelis pika häälikuga sõnad.

Kontrolli.

2. skeem – pika häälikuga on 4 sõna. Nimeta need.

3. skeem – pika häälikuga on 3 sõna. Nimeta need.

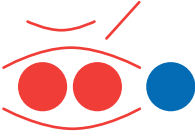
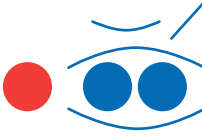
C. Kirjuta laused õigesti vihikusse (juhend 13 „Tarkvara mapis“).

II osa Jätka tööd I osa eeskujul.

A. Täienda tööjuhendit.

1. Loen lause.
2. Nimetan
3. võrdlevalt
4. Valin
5. Kirjutan skeemi numbri

1. (...)H/ir/e-kütti ei (...)s/an/ud (...)kl/as/ist välja.
2. (...)K/or/aga kostus (...)k/el/a-(...)h/el/in.
3. (...)M/il/ega lugu (...)k/is/u le lõppes?

1	2	3
		
1 sõna	3 sõna	3 sõna

B. Jooni tabelis pika häälikuga sõnad.

- Ülipika häälikuga oli sõna.

C. Kirjuta laused õigesti.

.....

.....

.....

.....

D. Kontrolli „Tarkvara mapi“ juhendi 13 järgi.

14. A. Loe laused. Toimi nii!

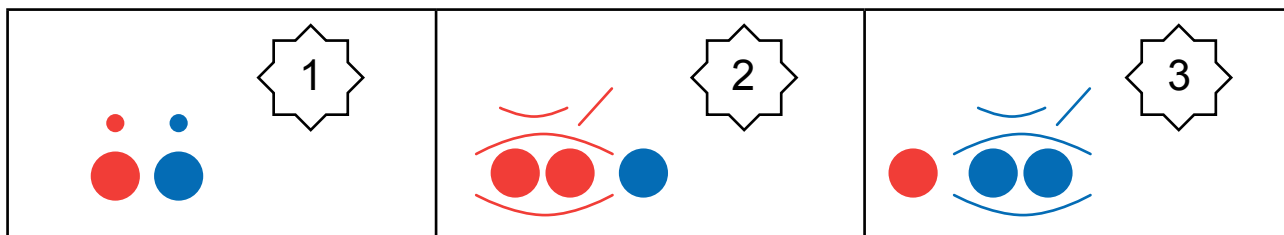
- Muuda lüngaga sõnas veaohlike häälikute pikkust.
- Vali õige kirjutamise skeem.
- Rühmita I ja II osa lüngaga sõnad skeemide järele.

I osa

1. *K/ol/i – poiss istus b/us/is.*
2. *Ta /ur/is peale – t/ul/ijaid.*
3. *B/us/i s/is/enes v/an/ake.*
4. *Poisu istus r/ah/ulikult edasi.*

II osa

1. K/or/aga k/ul/is ta tigatedaid h/äl/i.
2. Poisi p/õs/ed hakkasid /õh/etama.
3. Ta ei olnud v/is/akas.
4. Peatuses hakkas poisil k/ir/e.
5. Ta jooksis b/us/ist välja.

1. skeem:

..... (6 sõna)

2. skeem:

Pikk häälik:(3 sõna)

Ülipikk häälik: (... sõna)

3. skeem:

Pikk häälik: (3 sõna)

Ülipikk häälik: (... sõna)

B. Kirjuta I osa laused vihikusse.

C. Kontrolli. Kas kirjutasid sõnad skeemide järgi?

15. A. Loe laused. Toimi nii.

- **Muuda** veaotlike häälikute pikkust.
- **Vali** õige skeem.
- **Kirjuta sõna ette** skeemi number.

I osa

1. Mart ja (3) J/us/ike otsustasid
(...) k/al/ale (...) m/in/a.
2. (...) J/us/ike oli Mardi (...) n/or/em
(...) v/en/as.
3. (...) J/us/ike läks (...) k/al/ale
(...) /es/imest korda.
4. (...) N/or/em (...) v/en/as ei oska
(...) /us/i konksu otsa (...) p/an/a.

B. Kontrolli: 1. skeem – 3 sõna, 2. skeem – 2 sõna,
3. skeem – 8 sõna.

C. Kirjuta laused.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

D. Kontrolli. Kas kirjutasid lüngaga sõnad kirjutamise
skeemide järgi?

II osa

A. Loe laused. Toimi I osa tööjuhendi järgi.

1. (...)V/es/i-(...)k/il/id laskusid õnge-korgile.
2. Nad tahtsid (...) v/es/i-(...)r/os/ile (...) k/ül/a (...) tr/iv/ida.
3. Peagi sikutas (...) J/us/ike (...) s/ur/e (...) k/al/a veest välja.

B. Kontrolli: 1. skeem – 3 sõna, 2. skeem – 4 sõna,
3. skeem – 2 sõna.

C. Kirjuta laused vihikusse. (Vaata „Tarkvara mapist“ juhendit 12.)

D. Kontrolli. Kas kirjutasid lüngaga sõnad skeemide järgi?

E. Võta kollane, must ja pruun värvipliiats. Loe enda
kirjutatud laused veel kord.

Jooni kollase pliiatsiga 1. skeemi sõnad.

Kontrolli: kollaseid jooni on 3.

Jooni musta pliiatsiga 2. skeemi sõnad.

Kontrolli: musti jooni on 4.

Märgi pikad häälikud kaarega (3 sõna).

Mis sõnas on täishäälik ülipikk?

Jooni pruuni pliiatsiga 3. skeemi sõnad.

Kontrolli: pruune jooni on 2.

Ühes sõnas on ülipikk häälik. Märgi see sõna tärniga.

Kirjuta pika „sinise“ häälikuga sõna.

16. A. Loe laused. B. Rühmita lüngaga sõnad skeemide alla.

- Enne ülesande täitmist reasta 5 „sammu“.

	Kirjutan sõna skeemi alusel.
	Hääldan sõna võrdlevalt skeemide abil.
	Leian ja nimetan sõnades veaohtriku koha.
	Valin õige skeemi.
5.	Kontrollin.

- Toimi järjestatud „sammukeste“ järgi.

1. (2) *J/ur/ega (...)k/in/itub taim*

(...)m/ul/a (...)s/is/e.

2. *(...)J/ur/est sirgub (...)r/oh/eline vars.*

3. *(...)V/ar/e küljes on (...)l/eh/ed ja õied.*

4. *Õiest (...)/ar/enevad (...)v/il/i ja seemned.*

5. *(...)S/em/e (...)t/ul/eb (...)p/an/a*

(...)m/ul/a (...)s/is/e.

B. Märgi 2. ja 3. tulbas pika häälikuga sõnad ($\sim$).

Kontrolli: 2. tulbas on sõna, 3. tulbas on sõna.

C. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

D. Kontrolli. Kas kirjutasid 2. ja 3. skeemi sõnades
kahekordsed tähed?

17. A. Loe laused.

B. Muuda lüngaga sõnades veaohlike häälikute pikkust.

Vali õige skeem. Kirjuta skeemi number **sõna kohale**.

1. *V/an/is oli k/üm/e liitrit vett.*
2. *K/al/e võttis v/an/ist l/il/ede kastmiseks
n/el/i liitrit vett /är/a.*
3. */Es/ita ülesandele k/üs/imus.*
4. *M/il/e jaoks võttis poiss v/an/ist vett?*
5. *M/il/e kaudu s/ar/ad l/il/ed m/ul/ast vett?*

C. Jooni 3. skeemi järgi kirjutatud sõnad pruuni pliiatsiga (10 sõna).

- Märki joonitud sõnades pikk häälik kaarega.

D. Kirjuta laused õigesti vihikusse. Kontrolli.

18. A. Loe laused.

B. Muuda vaeohtlike häälikute pikkust. Vali skeem.

Kirjuta skeemi number sõna ette.

C. Kontrolli, kas tegid õigesti.

Selleks liida igas lauses skeemide numbrid.

D. Kirjuta laused.

1. Sügisel lendavad (3)l/in/ud (2)s/oj/ale (...)m/al/e.

$$3 + 2 + 2 = 7$$

.....

.....

2. (...)S/el/est (...)t/ul/eb (...) /al/es (...)s/ur/e-pärane reis!

$$..... + + + = 9$$

.....

.....

3. (...)L/in/ud (...)l/äh/evad (...)s/in/a külma eest (...)är/a

$$.... + + + = 8$$

4. (...)T/il/uke (...)k/ur/eke oli (...)h/om/ikul (...)är/evil.

$$.... + + + = 8$$

5. Ta (...)s/ov/is (...)k/ir/emini (...)är/a (...)l/en/ata.

$$.... + + + = 8$$

E. Jooni oma kirjutatud

- 1., 2. ja 3. lauses ülipika suluta kaashäälikuga sõna (3. skeem),
- 4. ja 5. lauses pika täishäälikuga sõnad (2. skeem – 1 sõna).

19. A. Loe laused. Täida ülesanne juhendi järgi.

1. Muuda veaohlike häälikute pikkust.
2. Vali kirjutamise skeem.
3. Kirjuta sulgudes esitatud skeemide numbrid õiges järjekorras lause ette.

1. 2, 1, 3 – Kes on l/om/adest s/in/u l/em/ik? (1, 3, 2)
2.,, – V/en/al on s/el/eks koer M/ur/i. (1, 3, 3)
3.,, – Me v/im/e ta h/om/e m/al/e. (3, 2, 2)
4.,, – M/in/u l/em/ik on t/il/uke M/is/u. (2, 3, 3, 1)

B. Kirjuta laused õigesti.

.....

.....

.....

.....

C. Jooni enda kirjutatud lausetes

- **2. skeemi sõnad** musta pliiatsiga (4 sõna).
Märgi ülipikad täishäälikud (2 sõna).
- **3. skeemi sõnad** pruuni pliiatsiga (6 sõna).
Märgi pikad „sinised“ häälikud. (5 sõna)

20. A. Loe laused.

B. Kirjuta lause ette lüngaga sõnade skeemide numbrid õiges järjekorras.

Kuidas sa seda ülesannet täidad?

Täienda „samme“ suuliselt.

1. Loen lause.
2. Kordan lüngaga sõna.
3.
4.
5. Kirjutan

1. (3, 3) – M/ul/as on palju vihma-/us/e.
2. (... , ...) – Nad muudavad p/õl/ul ja aias m/ul/a kobedaks.
3. (... , ... , ... , ...) – S/el/ises m/ul/as on l/il/edel ja taimedel m/õn/us kasvada.
4. (... , ... , ... , ...) – /Ol/e h/ol/as ja hoia p/en/ar umbrohust p/uh/as!

Mitmendas lauses on esitatud skeemide numbrid?

- 3, 3, 3, 1 – ... lauses,
- 3 ja 3 – ... lauses,
- 1, 2, 2, 1 – ... lauses,

C. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

D. Jooni enda kirjutatud lausetes

- 2. skeemi pika häälikuga sõnad musta pliiatsiga. (2 sõna)
- 3. skeemi ülipika häälikuga sõnad sinise pliiatsiga. (2 sõna)
- 1. skeemi sõnad kollase pliiatsiga. (3 sõna)

4. klassis õpid ja harjutad sa sõnu õigesti kirjutama. Õppimisel teeb õpilane ikka sõnade kirjutamisel vigu.

Mis vigu võivad õpilased kirjutamisel teha?

Ole tähelepanelik!

- Lause on: *Laual on klaasid.*
- Sõna on: klaasid.

Õige on sõna klaasid kirjutada 2. skeemi järgi.

Valesti võib sõnas klaasid veaohtlikke häälikuid kirjutada kahte moodi:

1. *Laual on klasid.*

Selles lauses kirjutasid sa sõna klaasid 1. skeemi järgi.

2. *Laual on klassid.*

Selles lauses kirjutasid sa sõna klaasid 3. skeemi järgi.

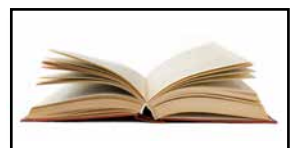
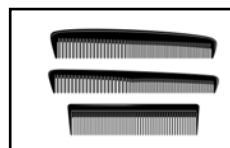
21. Kujuta ette koolimängu.

Sina olid õpetaja.

Sa näitasid lastele 6 pilti.

Lapsed kirjutasid sõnu piltide järgi.

Õpilased tegid kirjutamisel vigu.

Sina õpeta neid õigesti kirjutama. Vaata tabelit.

1. Vaata pilte. Nimeta.
2. Loe tabeli pealkirjad.
3. Loe laste kirjutatud sõnad. Eralda sõnadel veaohalikud kohad.
4. Otsusta. Mitmenda kirjutamise skeemi järgi on sõna kirjutatud?
5. Muuda igas sõnas veaohlike häälikute pikkust. Vali õige kirjutamise skeem. Kirjuta õige skeemi number järgmisse tulpa.
6. Kirjuta sõnad õigesti.

	Lapsed kirjutavad nii	Õige skeem	Õigesti kirjutatud sõna
	<i>k/am/id</i> 1. skeem	3. skeem	<i>kammid</i>
	<i>ramat</i> skeem	 skeem	
	<i>kaamin</i> skeem	 skeem	
	<i>suusid</i> skeem	 skeem	
	<i>kirver</i> skeem	 skeem	
	<i>susad</i> skeem	 skeem	

7. Kontrolli. Täida lüngad.

1. skeemi järgi tuleb kirjutada üks sõna –

2. skeemi järgi tuleb kirjutada 3 sõna –,

- Kas sõnades on veahtlik täishäälik pikk või ülipikk?

Märgi täishäälikule $\smile$ või $\diagup$.

3. skeemi järgi tuleb kirjutada 2 sõna –, ...

- Kas sõnades on veahtlik „sinine“ häälik pikk või ülipikk?

Märgi kahekordsele tähele $\smile$ või $\diagup$.

22. A. Loe laused.

B. Kirjuta õigesti. Selleks:

1. Leia „Tarkvara mapist“ kirjutamise skeemid.
2. Leia „Tarkvara mapist“ lüngaga sõnade õigesti kirjutamise juhend (juhend 13).
3. Toimi juhendi järgi.

1. (...) /Ös/ el on (...) /l/ in/ as (...) /p/ im/ e.
2. (...) /T/ än/ avatel (...) /p/ õl/ evad (...) /t/ ul/ ed.
3. (...) /Tr/ am/ id ja (...) /b/ us/ id ei sõida.
4. (...) /H/ om/ ikul (...) /s/ aj/ ab vihma.
5. (...) /K/ ol/ i (...) /l/ äh/ en (...) /m/ in/ a rattaga.

D. Jooni trükitud lauses pika „sinise“ häälikuga sõnad
(4 sõna).

E. Kirjuta laused vihikusse.

F. Kontrolli lüngaga sõnu lauses ja tabelis. Kas on kirjutatud
ühte moodi?

G. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

23. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

Kasuta „Tarkvara mapist“ juhendit 12.

1. Kus on s/pur/ed k/är/id?
2. Helle otsib k/är/e.
3. V/en/as on need kuskile /är/a p/an/ud.
4. Ema v/aj/ab k/oh/e k/är/e.
5. Ta tõikab Helle s/el/iku /är/e t/as/aseks.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Jooni kahekordse „**punase**“ tähega sõnad. Kirjuta sõnade kohale õige pikkusmärk ($\smile$ /).

Kontrolli. Pika täishäälikuga on 4 sõna.

C. Kirjuta kahekordse „**sinise**“ tähega sõnad.

24. A. Loe laused.

B. Leia „Tarkvara mapist“ lüngaga sõnade õigesti kirjutamise õpetus (juhend 13).

C. Toimi õpetuse sammude järgi. Täida ülesanne lausete kaupa.

1. /An/ika tuleb b/us/iga k/ol/ist.
2. Tal on kaelas k/ol/ane s/al/ike.
3. Kust ta on s/el/e s/al/i s/an/ud?
4. /An/ika kutsub /om/a v/an/a-ema m/am/aks.
5. M/am/a kudus p/ol/e päevaga s/al/i valmis.

-
-
- Leia pika täishäälikuga sõnad (3 sõna). Jooni.
 - Leia pika „sinise“ häälikuga sõnad. Tee ring ümber.
 - Mitu ülipika „sinise“ häälikuga sõna on harjutuses?

25. A. Loe laused. Igas lauses on kaks sõna valesti kirjutatud.

B. Leia ja paranda vead.

Toimi nii:

1. **Loe** lause nagu on kirjutatud.
2. **Ütle õige** lause.
3. **Jooni** veaga sõnad.
4. **Muuda** lüngaga sõna võrdlevalt skeemide järgi viit moodi.
5. **Vali** õige kirjutamise skeem.
6. **Kirjuta** lause ette **skeemide numbrid**.

C. Kirjuta laused õigesti.

1. (3, 3) – Hoome on kora – pidajaks Vahur.

.....

.....

2. (... , ...) – Ta tulleb koli varakult.

.....

3. (... , ...) – Kooshe tõttab ta oma klasi.

.....

4. (... , ... , ...) – Kell kulutab koli – päeva algust.

.....

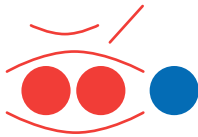
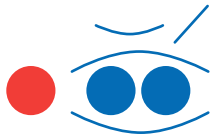
.....

- Jooni enda kirjutatud sõnades 2. ja 3. skeemi kahekordsed tähed.
- Kirjuta iga kahekordse tähe kohale õige häälikupikkuse märk (— või ／).

26. A. Loe laused. B. Paranda vead. Selleks ava juhend lk 71.

Toimi nii:

1. Loe ja täida sammud 1–5.
2. Kontrolli. Lausetes on 11 viga.
3. Rühmita sõnad õigesti skeemide alla.
 1. Täna homikul ärkas Krista varra.
 2. Laual põõles küme künalt.
 3. Kristal on süni-päev.
 4. Eema ja issa soovisid tütrele õne.

 	 	
<i>täna</i>		
5 sõna	2 sõna	4 sõna

C. Jooni tabelites pika häälikuga sõnad.

Kontrolli: 2. skeem – 1 sõna, 3. skeem – 3 sõna.

D. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

E. Kontrolli. Võrdle oma kirjutatud sõnu tabeliga.

TÄISHÄÄLIKUÜHEND VEAOHTLIKUS KOHAS (KAKSIKTÄISHÄÄLIKUD)

1. A. Loe nimed.

Raivo, Leili, Paula, Mauno, Maimu, Toivo
Ain, Paul, Einar, Rein, Kuido, Kai, Luisa, Maire

B. Kirjuta nimedes üle kõik „punased“ tähed (ehk täishäälikute tähed).

C. Märgi kaarega „punased naabrid“. (*Raivo*)

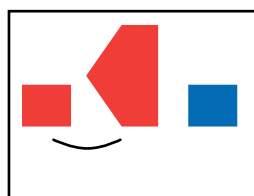
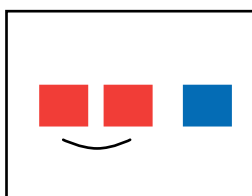
Pane tähele!

Kaks erinevat täishäälikut kõrvuti moodustavad **täishääliku-ühendi**.

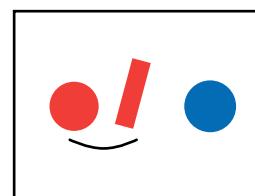
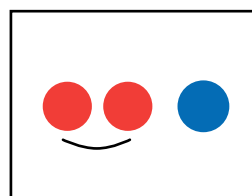
lõuna, poisid, kaunad, leivad, kaevasid, toimusid

2. Loe. Häalda teist täishäälikut ühendis kahes pikkuses.

sõime, kaunis, teise, koera, kaevus

=

3. A. Loe. Märki täishäälikuühendid kaarega.

1) läks sa una,	sa una uks;
pilvine ta evas,	hõljusid ta evas;
tei sed arvud,	läks ühest majast tei se;
ko era saba,	kartis ko era;
ka unis maja,	elas ka unis majas.
-
2) la ulis emale,	uued la ulud;
värvis suurt la eava,	la evad sõidavad;
ka evas kraavi,	sügavas ka evus

B. Häälda sõnu skeemide järgi. Märki ühendis ülipikad täishäälikud (/).

Pane tähele!

Teised sõnad sõnaühendis või lauses mõjutavad häälikupikkust ja sõna tähendust.

suurt *lae*va – **sobib** suure *lae*va – **sobib**

suurt *lae*va – **ei sobi** suure *lae*va – **ei sobi**

Enne *lae*va minekut on vaja osta
*lae*va-pilet.

4. A. Vaata pilte. Nimeta sõnad.

B. Hääli sõnad.

Värvi skeemil kriipsud punase, sinise ja rohelisega.

C. Märki täishääliku-ühendid kaarega.

D. Kirjuta skeemi alla tähed.

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □ □

□ □ □ □ □ □

5. A. Vaata märke sõnatulpade kohal.

Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

laulud
naeris
koerad

laulis
naeris
koerus

B. Leia lünka sõnatulpadest sobiv sõna. Kirjuta

kurjad ,laginal,
jõulu- , suur ,
.....lapsele unelaulu, poiste vallatus ehk

C. Loe veel kord

* 1. tulba sõnad,

* 2. tulba sõnad.

Jäta meelde!

Kaksik-täishäälikud kirjutame alati ühekordsete tähtedega.

Näiteks: *se*inad, *se*isid, *ku*irab, *ku*ivasid

6. A. Loe sõnapaarid.

B. Eralda veaohtlikud häälikud püst-kriipsudega.

C. Märki täishääliku-ühendid kaarega.

s/õim/e kuirikut, reisisid lõunasse, koerad
kiunusid, kaunid preilid, kuivad rõivad.

D. Rühmita sõnad skeemide alla.

[illegible]

E. Kontrolli. Mõlemas tulbas on 5 sõna.

- Märgi sõnadel tabelis kaksik-täishäälikud kaarega.
- Loe 2. tulba sõnad. Märgi ülipikk häälik.

F. Leia õpetaja abiga kummagi skeemi alla veel 3 sõna.

7. A. Loe sõnad. Moodusta sobiv sõnaühend.

B. Jooni sõnaühendisse sobiv sõna.

- 1) ostsin (leⁱⁱiva, le^{i/}iva), 2) roheline (kaⁱⁱuna, ka^{i/}una) sees,
 3) pilvine (täⁱⁱevas, tä^{i/}evas), 4) ei maga (päⁱⁱeval, pä^{i/}eval),
 5) põrkas vastu (seⁱⁱina, se^{i/}ina), 6) vaatas (läⁱⁱeva, lä^{i/}eva),
 7) (kaⁱⁱevas, ka^{i/}evas) maad, 8) (reⁱⁱisis, re^{i/}isis) Türki,
 9) läheb (saⁱⁱuna, sa^{i/}una).

C. Moodusta sõnaühenditega suuliselt lauseid.

8. A. Loe tööjuhend. Toimi juhendi järgi.

1. Loe lause.
2. Ütle lüngaga sõnad ühekaupa.
3. Nimeta sõnas täishäälikuühend.
4. Muuda veaohtrike häälikute pikkust skeemide järgi.
5. Vali õige skeem.
6. Rühmita sõnad skeemide alla.

1. Silver andis k/air/ele kaks toun/a.
2. Kalmer pani l/eiv/a p/eal/e sinki.
3. Ratas s/eis/is s/aun/a s/ein/a ääres.

B. Märki tabeli sõnades kaksik-täishäälikud.

C. Loe tabelis 2. tulba sõnad. Kontrolli, kas kirjutasid ühendis
ülipika hääliku ühekordse tähega?

D. Kirjuta laused vihikusse.

E. Märki enda kirjutatud lausetes kaksik-täishäälikud
kaarega.

- Jätka täishääliku-ühendiga sõnade võrdlevat hääldamist ja rühmitamist õpetaja ütlemise järgi.
- Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

9. A. Loe sõnad 1. tulbas.

B. Moodusta sõnapaarid. Kirjuta.

taevas – selges taevas
lõuna –ajal
reisid – kaks
saunad – läks
laulud – kuulas

C. Loe ridade kaupa.

- Nimeta sõnades täishäälikuühendid. Märki kaarega.
- Kui pikad on häälikud 1. tulba täishääliku-ühendis?
- Märki 2. tulba täishääliku-ühendites ülipikad häälikud.

10. A. Loe sõnad 1. tulbas. Loe sõnad 2. tulbas.

B. Vaata pilte. Jooni vastavad sõnad.

C. Moodusta sõnapaarid. Täida lüngad.

nägu – need näd
madu – roomarad
vagu – laiad
ladu – suured
nuga – terarad

D. Märki kirjutatud sõnades kaksik-täishäälikud kaarega.

11. A. Loe laused. Märki täishääliku-ühendid kaarega.

B. Märki täishääliku-ühendites ülipikk häälik.

C. Jooni valesti kirjutatud sõnad (3 sõna).

1. Lõuuna ajal oli taevas pilves.
2. Päeval pole taevas Kuud näha.
3. Mikk võttis suure kausi ja läks sauuna.

D. Kirjuta laused õigesti.

.....

.....

.....

.....

E. Kontrolli. Kas kirjutasid kõik sõnad õigesti?

.....

.....

SULUTA KAASHÄÄLIKUTE ÜHEND VEAOHTLIKUS KOHAS

1. Nimeta „siniseid“ häälikuid. Kirjuta tähed joonele.

.....

2. A. Loe nimed.

B. Kirjuta nimedes kõik „sinised“ tähed üle.

Helma, Silvi, Karla, Ilme, Selma, Vilja
Kalmer, Silver, Karmen, Ilmar, Elmar, Viljar

C. Märki kaarega „sinised“ naabrid.

Sa eraldasid kaarega „sinised naabrid“ ehk **kaashääliku-ühendid**.

Kirjuta need ühendid

Jäta meelde!

Kaks erinevat suluta kaashäälikut kõrvuti moodustavad **kaashääliku-ühendi**.

silmad, kõrvad, silmas, tormas

3. A. Ringita „siniste“ häälikute ühendid

au, rl, ns, mm, õu, hv, rv, ei, nn, kt, lj, st,
lm, hl, pm, oe, hm, ll, rj, lv, rr, uu, sv

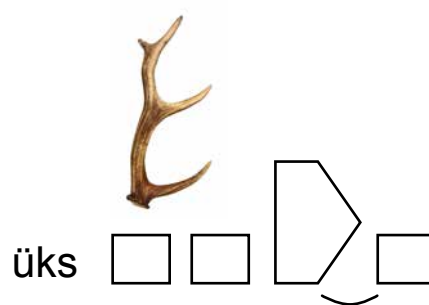
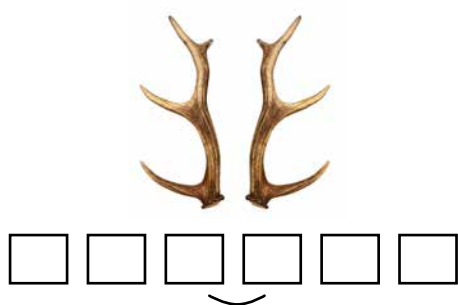
B. Vaata veel kord häälikuühendeid ja kahekordseid tähti.

Kirjuta.

1. „Siniste“ häälikute ühendid:
..... (kokku 11)
2. „Punaste“ häälikute ühendid: (kokku 4)
3. Kahekordsed tähed (kokku 5)
4. Muud ühendid..... (kokku 3)

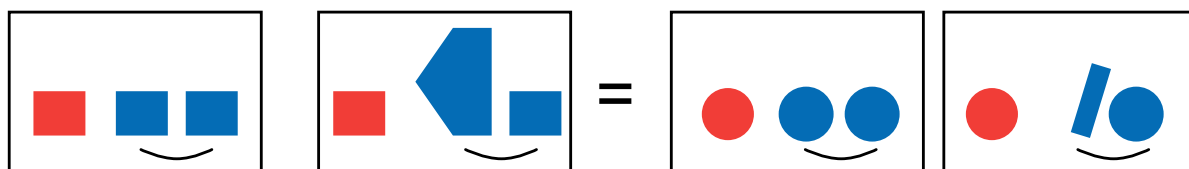
4. A. Nimeta ja hääli sõnad.

B. Värvide noobid. Nimeta „sinised“ naabrid.

5. A. Loe. Häälda esimest „sinist“ häälikut ühendis kahes pikkuses.

kü^lma, kir^ju, il^ma, kar^jus, kar^va, var^jus

B. Seleta õpetaja abiga sõnade tähendust:

var^jus – var^jus; il^ma – il^ma (milleta);
kar^jus – kar^jus; kir^ju – kir^ju.

6. Loe. Häälda esimene „sinine“ häälik ühendis sobivas pikkuses.

kirju kleit, luges kirju, vihmased ilmad, sajab vihma,
karjus valvab lehmi, karjus valjusti, magusaid marju,
Marju loeb, kohvi-pakid, kerge kohver

Pane tähele!

Häälikupikkusele ja sõna tähendusele avaldavad mõju teised sõnad sõnaühendis või lauses.

põõsa varjus – **sobib** varjus põõsa taha – **sobib**

põõsa varjus – **ei sobi** varjus põõsa taha – **ei sobi**

Mari tahtis vihma eest varjus olla.
Tüdruk varjus kuuse alla.

7. A. Vaata pilte, nimeta sõnad.

B. Hääli sõnad.

Värvi skeemil kriipsud punase, sinise ja rohelisega.

C. Märki „siniste“ häälikute ühendid kaarega.

D. Kirjuta sõnad skeemide alla. **Kõik tähed on ühekordsed.**

□ □ □ □ □

.....

□ □ □ □ □ □

.....

□ □ □ □ □ □

.....

Pildil on 2 □ □ □ □ □ ja

.....

2 □ □ □ □ □

.....

□ □ □ □ □ □

.....

8. A. Loe sõnad. Märki „siniste“ ühendid kaarega.

B. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

külmad

kirves

kolmas

külmus

kirved

tolmas

kühvel

korjas

kasvas

kühmud

karjub

kasvab

C. Loe laused. Kirjuta lünka sobiv sõna.

1. Öösel olid õues külma-kraadid. Vee peale tekkis jää.

Vesi ämbris ära.

2. Onu raiub puid. Tal on terav

3. Auto sõitis mööda kruusa-tee.

Kuiva ilmaga see tee

4. Joonas ja Juhani jooksid Atsist kiiremini.

Joonas tuli esimeseks. Juhani tuli teiseks.

Ats oli jooksus poiss.

5. Taat ja isa läksid puid raiuma.

Enne seda võtsid nad kuurist

6. Novembri-kuus on õues ilmad.

! Suuliseks selgitamiseks õpilastele.

1. tulba sõnades hääldame „siniste“ häälikute ühendit nagu pikka häälikut: *silmad* (*sillad*).

Ühendis on mõlemad häälikud lühikesed: *silmad*

2. tulba sõnades hääldame „siniste“ häälikute ühendis esimest häälikut ülipikalt: *tolmas* (*trummar*).

Jäta meelde!

„Siniste“ häälikute ühendis kirjutan tähed tavaliselt ühekordselt.

Kalmer, kohver, põlv

9. A. Loe sõnaühendid ja sõnapaarid.

B. Eralda veaohtrikud häälikud.

C. Märki „siniste“ häälikute ühendid kaarega.

isane ilves, Kalmeri kohver, vihmased ilmad,
seisavad kõrvuti, joovad kohvi, on põlvili,
silmas ehk vaatas, kahvel ja nuga

.....

.....

.....

.....

.....

D. Muuda kaashäälikuühendis häälikute pikkust skeemide järgi.

Rühmita sõnad skeemide alla.

E. Kontrolli. Mõlemas tulbas on sõna.

F. Märki tabeli sõnades „siniste“ häälikute ühendid kaarega.

G. Loe veel kord 2. tulba sõnad. Märki ülipikk häälik

.

H. Kontrolli. Kas kirjutasid ülipika hääliku kaashäälikuühendis ühekordse tähega?

I. Leia õpetaja abiga kummagi skeemi alla veel 3 sõna.

10. A. Loe sõnad sulgudes.

B. Loe sõnaühend. Jooni sõnaühendisse sobiv sõna.

- 1) tee (tolmab, tol^umab), 2) (korjab, kor^ujab) seeni,
3) pilgutab (silma, sil^uma), 4) pikad (kõrvad, kõ^urvad),
5) (kolmas, kol^umas) päev, 6) (kasvas, kas^uvas) kõrgeks.

C. Moodusta sõnaühenditega suuliselt lauseid.

11. A. Toimi tööjuhendi järgi.

1. Loe lause.
2. Ütle lüngaga sõna.
3. Nimeta „siniste“ häälikute ühend. Märki kaarega.
4. Muuda ühendis häälikute pikkust skeemide järgi.
5. Vali õige skeem.
6. Rühmita lüngaga sõnad skeemide alla. Märki ülipika hääliku täht ().

1. S/ilv/er ja k/alm/er joovad õuna – m/ahl/a.
2. T/alv/el on õues k/ülm/ad /ilm/ad.
3. Sügisel sajab sageli k/ülm/a v/ihm/a.
4. Isa püüdis j/ärv/est viis /ahv/enat.

	<i>Silver</i>

B. Kirjuta laused.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Märgi enda kirjutatud lauses „siniste“ häälikute ühendid kaarega.
- Märgi ülipikk häälik.
- Kas kirjutasid ülipika hääliku ühendis ühekordse tähega?

C. Täienda tabelit sõnadega õpetaja ütlemise järgi.

D. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

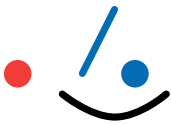
12. A. Loe laused.

B. Märki suluta kaashäälikute ühendid kaarega.

C. Jooni valesti kirjutatud sõnad (4 sõna).

1. Arrva ära, kummas korvis on pirnid.
2. Sügisel korjas Halmer pihlaka küljest marrju.
3. Nimm teeb hommseks kõrvitsast salatit.

D. Rühmita kõik „siniste“ häälikute ühendiga sõnad skeemide alla.

- Mõlemas tulbas on 5 sõna.

E. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

- Märgi kirjutatud sõnades suluta kaashäälikute ühendid kaarega.
- Kontrolli sõnade õigekirja.

13. A. Loe sõnad.

B. Märgi „punaste“ häälikute ühendid punase kaarega.

C. Märgi suluta kaashäälikute ühendid sinise kaarega.

1) õunad ja pirnid,	2) ahvenad ja säinad,
3) pihlakad ja pärnad,	4) Rainer ja Leili,
5) sõime ja jõime,	6) kirjutavad ja loevad,
7) korjas ja karjus,	8) valvur ja kelner,
9) sõimas ja solvus,	10) pohlad ja jõhvikad.

D. Kirjuta täishääliku-ühendiga sõnad (8 sõna).

.....

.....

-
- Märgi ühendid sõnades kaarega.
 - Märgi ühendites ülipika hääliku täht (4 sõna).

E. Kirjuta välja kaashääliku-ühendiga sõnad (12 sõna).

-
-
-
-
- Märgi igas sõnas ühend kaarega.
 - Märgi ühendites ülipika hääliku täht (5 sõna).

F. Vaata pilte lk 93. Nimeta. Ringita vastav sõna.

G. Leia sõnade hulgast nimetused. Rühmita.

- kalad –,
- puud –,
- puuviljad –,
- marjad –,
- ametimehed –,

„TARKVARA MAPP“

LISALEHED VÄLJALÕIKAMISEKS JA KILEKAANTE VAHELE PANEMISEKS

TOIMI NII!

1. Lõika lisalehed välja.
2. Pane need üksikult kiletaskutesse.
3. Võta kiirkõitja kaaned.
4. Kinnita kiletaskud kiirkõitjasse.

Nii saad endale koostada „Tarkvara mapi“.

Skeemid ja reeglid on Sulle õigesti kirjutamisel ja lugemisel abiks.

5. **Kasuta „Tarkvara mappi“ igas tunnis.**

Palu õpetajat, et ta seda Sulle meelde tuletaks.

6. **Kasuta „Tarkvara mappi“ ka kodus ülesannete täitmisel.**

SINU „TARKVARA MAPPI“ KUULUVAD JÄRGMISED

ABISTAVAD JUHENDID:

1. Häälikud ja tähed.
2. Häälimisalus.
3. „Klaver“
4. Täishäälikute („punaste“ häälikute) tabel.
5. Suluta kaashäälikute („siniste“ häälikute) tabel.

6. Sulghäälikute („roheline“ häälikute) tabel.
7. Täishäälikuühend („punaste“ häälikute ühend).
8. Suluta kaashäälikute ühend („siniste“ häälikute ühend).
9. Veaohtlikud häälikud sõnas.
10. Tiivikud:

 „Tiivik“ nr 1 („punane“ + „sinine“ häälik).

 „Tiivik“ nr 2 („punane“ + „roheline“ häälik).
11. Kirjutamise skeemid:

 1. Veaohtlikud häälikud: täishäälik ja suluta kaashäälik;

 2. Veaohtlikud häälikud: täishäälikuühend ja sulghäälik;

 3. Veaohtlikud häälikud: täishäälikuühend ja suluta kaashäälik;

 4. Veaohtlikud häälikud: täishäälikuühend ja sulghäälik;

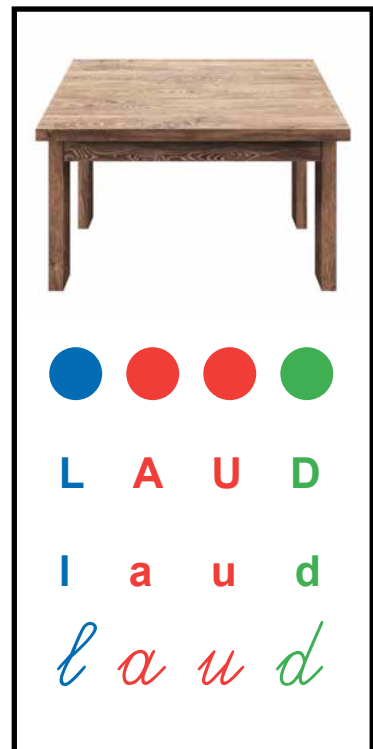
 5. Veaohtlikud häälikud: täishäälik ja suluta kaashäälikute ühend.
12. Tööjuhend lausete ära kirjaks.
13. Lüngaga sõnade õigesti kirjutamise juhend.
14. Veaga sõnade leidmise ja õigesti kirjutamise juhend.
15. Mitmuse tunnuse valiku skeem.
16. Sõnade poolitamine.

1. HÄÄLIKUD JA TÄHED

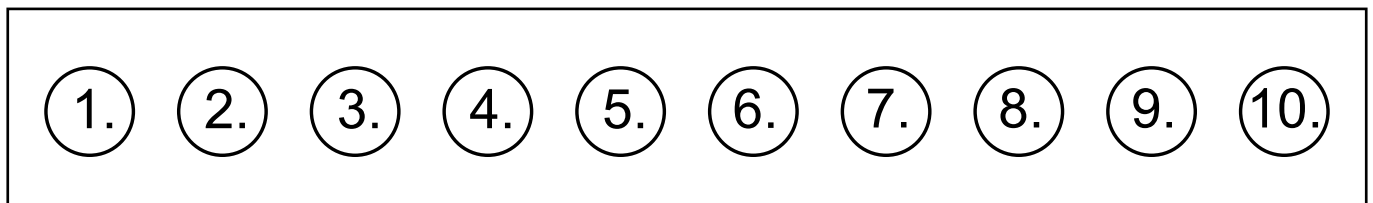
Häälikud ja neile vastavad tähed

jagunevad eesti keeles kolme rühma:

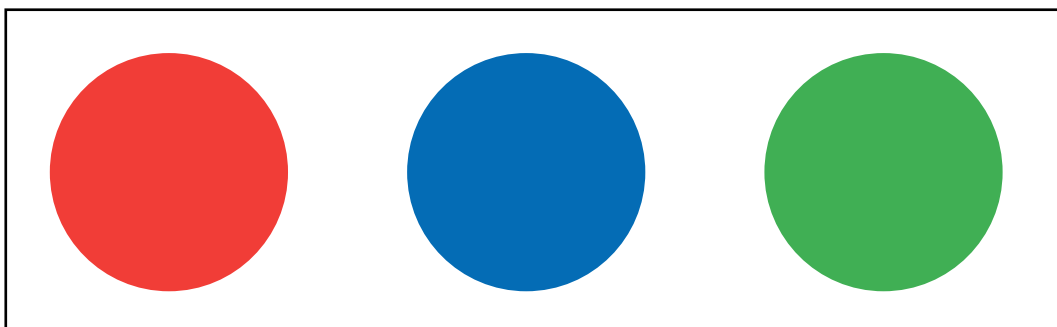
- **täishäälikud** – „punased“;
- **suluta kaashäälikud** – „sinised“;
- **sulghäälikud** – „rohelised“.

2. HÄÄLIMISALUS

3. „KLAVER“

4. TÄISHÄÄLIKUD

		
a	aa	aa
e	ee	ee
i	ii	ii
o	oo	oo
u	uu	uu
õ	õõ	õõ
ä	ää	ää
ö	öö	öö
ü	üü	üü

- Lühikese täishääliku kirjutan **ühekordse** tähega.

vile, masin

- Pika ja ülipika täishääliku kirjutan **kahekordse** tähega.

*püüub, kääned, uurivad;
viiner, maaler, puurisid*

5. SULUTA KAASHÄÄLIKUD

		
i	ii	ii
m	mm	mm
n	nn	nn
r	rr	rr
s	ss	ss
v	vv	vv
h	hh	hh
j	—	jj

- Lühikese suluta kaashääliku kirjutan **ühekordse** tähega.

vile, masin

- Pika ja ülipika „sinise“ hääliku kirjutan **kahekordse** tähega.

*ka**ss**id, ka**mm**ib, pa**ll**iga,
ku**ll**asid, trim**mm**er, ka**nn**udes*

6. SULGHÄÄLIKUD

			
b	p	pp	p
d	t	tt	t
g	k	kk	k

- Lühikese sulghääliku kirjutan **nõrga tähega (g, b, d)**.

*si**g**a, re**b**ane, ved**d**ur*

- Pika sulghääliku kirjutan

ühekordse tugeva tähega (k, p, t).

*ruk**k**is, nä**p**ud, lat**i**kas*

- Ülipika sulghääliku kirjutan

kahekordse tugeva tähega (kk, pp, tt).

*kuk**kk**el, ripp**pp**us, sätt**tt**isid*

- Ülipika täishääliku järel kirjutan ülipika sulghääliku

ühekordse tugeva tähega (k, p, t).

*loo**k**as, klee**p**is, jää**t**is*

7. TÄISHÄÄLIKUÜHEND - KAKSIKTÄISHÄÄLIK

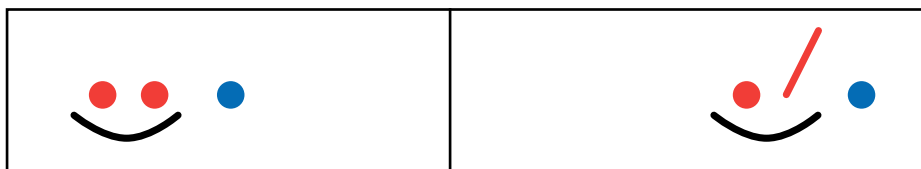
Kaks erinevat täishäälikut (tähte) kõrvuti moodustavad

„**punaste häälikute**“ ühendi. (ae, ou, õe, ai, eo, ui, ...)

Esimene häälik ühendis on lühike, teine häälik on lühike või ülipikk.

(kaevud, kaevab)

Täishäälikute ühendis saame häälikute pikkust muuta kahe skeemi abil.

8. KAASHÄÄLIKUÜHEND

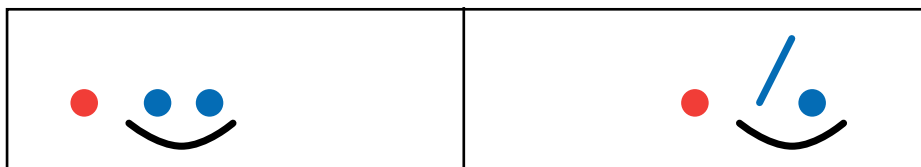
Kaks erinevat „**sinist**“ häälikut (tähte) kõrvuti moodustavad

suluta kaashäälikute ühendi. (lm, rs, sv, hj, ...)

Esimene häälik ühendis on lühike või ülipikk, teine häälik on lühike.

(talvel, kahvel)

„**Siniste**“ ühendis saame häälikute pikkust muuta kahe skeemi abil.

Ühesilbilistes sõnades on ühendi esimene suluta kaashäälik

alati ülipikk

(salm, sarv)

9. VEAOHTLIKUD HÄÄLIKUD SÕNAS

Veaohklikud häälikud sõnas on:

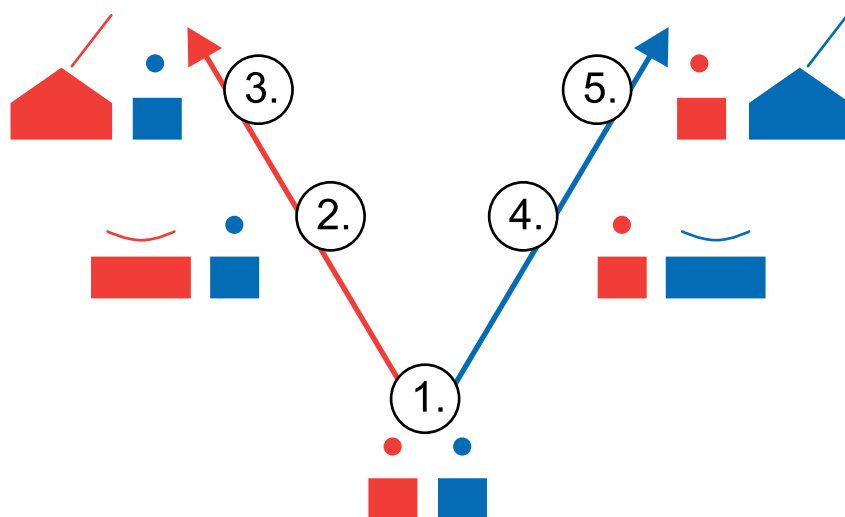
1. **Esimene täishäälik** ja sellele järgnev **suluta kaashäälik** või **sulghäälik** – /**ees**/el, k/**ass**/id, k/**ukk**/el.
2. **Täishäälikuühend** ja sellele järgnev **suluta kaashäälik** või **sulghäälik** – s/**aun**/, kl/**eid**/id.
3. **Esimene täishäälik** ja sellele järgnev **suluta kaashäälikute ühend** – k/**ahv**/el, k/**irv**/es.
4. **Esimene täishäälik** ja sellele järgnev **suluta kaashäälikutest** ja **sulghäälikutest** koosnev ühend – k/**urg**/id, k/**aps**/as, k/**akt**/us.

Veaohtlike häälikute tähed on kirjutamisel **veaohklik koht**.

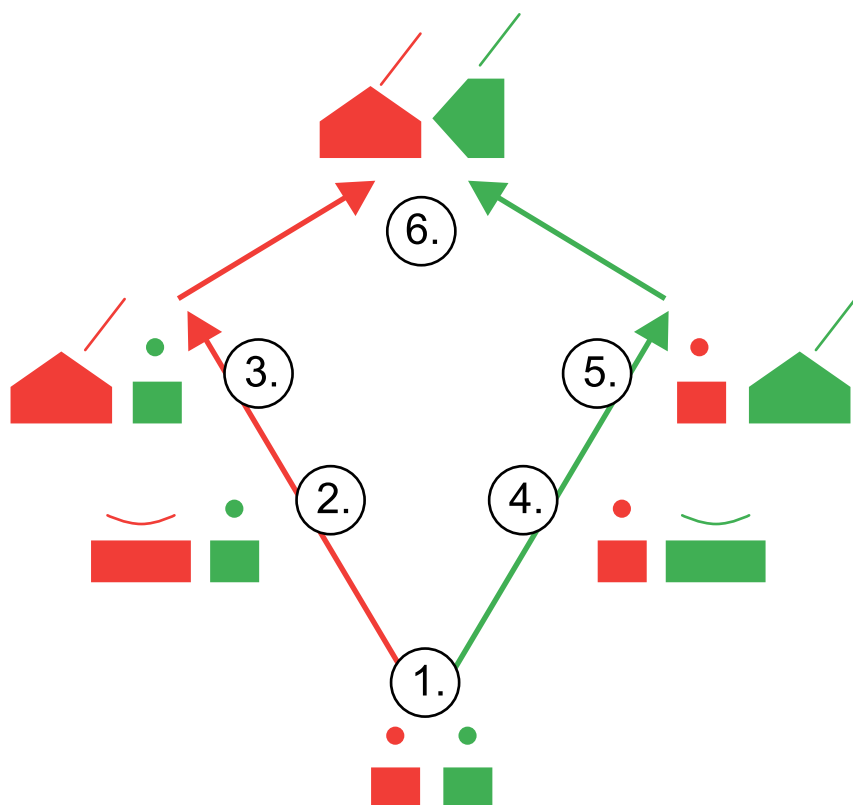
Veaohtliku koha eraldan sõnas püstkriipsudega.

10. „TIIVIKUD“

1. „TIIVIK“ (veaohalik koht: „punane“ + „sinine“ häälik)

2. „TIIVIK“ (veaohalik koht: „punane“ + „roheline“ häälik)

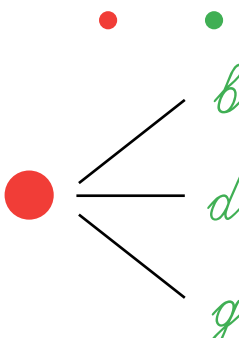
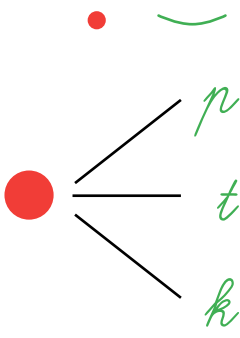
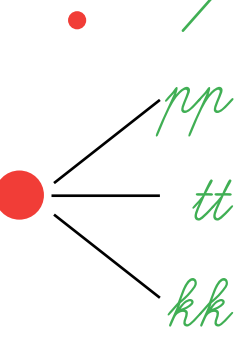
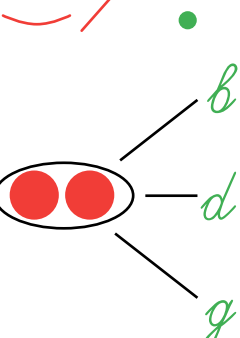
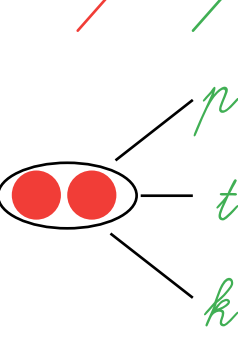

11. KIRJUTAMISE SKEEMID

1. Veahtlikud häälikud: **täishäälik** ja **suluta kaashäälik**.

		
<i>ma^{le}</i>	<i>(ma^{le}), ma^{le}</i>	<i>Ma^{le}, ma^{le}</i>

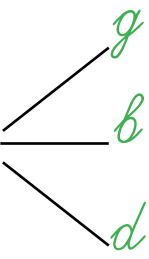
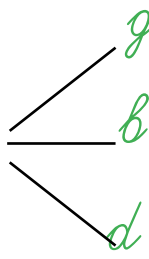
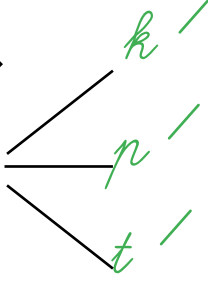
2. Veahtlikud häälikud: **täishäälik** ja **sulghäälik**.

				
				
<i>sa^{bas}</i>	<i>sa^{pas}</i>	<i>sa^{ppas}</i>	<i>sa^{bas} sa^{bas}</i>	<i>sa^{pas} sa^{pas}</i>

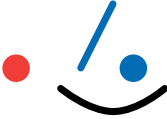
3. Veahtlikud häälikud: **täishäälikuühend** ja **suluta kaashäälik**.

1 	 2
<i>ka<u>er</u>ud</i>	<i>ka<u>e</u>vas</i>

4. Veahtlikud häälikud: **täishäälikuühend** ja **sulghäälik**.

1 	2 	3
		
<i>va<u>i</u>ba</i>	<i>va<u>i</u>ba</i>	<i>va<u>i</u>pa</i>

5. Veahtlikud häälikud: **täishäälik** ja **suluta kaashäälikute ühend**.

1 	 2
<i>tol<u>m</u>une</i>	<i>tol<u>m</u>as</i>

12. LAUSETE ÄRAKIRI

Enne kirjutamist

1. **Loe** lause.
2. **Korda** lauset peast.
3. **Vaata**, mitu sõna on lauses.
4. **Vaata** igat sõna lauses.

Vajaduse korral (õpetaja suunamisel):

5. **Leia ja jooni:**
 - kahekordsed tähed,
 - märgi vastavate häälikute pikkus (— /),
 - „rohelised“ tähed,
 - „punaste“ või „siniste“ häälikute ühendid.

Kirjutamise ajal

1. Loe sõna või lühikeste sõnade paar.
2. Kirjuta. Hääli vaikselt kirjutamise tempos.
3. Vajaduse korral katkesta häälimine ja muuda sõnas veaohlike häälikute pikkust.
4. Vali ja kirjuta **ühekordne** või **kahekordne täht**,
nõrk või **tugev täht** (**g-b-d** või **k-p-t**).
5. Jätka kirjutamist koos häälimisega.

NB! Ära vaata kirjutamise ajal varem loetud sõna!

Pärast kirjutamist

Loe veel kord lause läbi.

Vaata:

1. Kas kirjutasid kõik sõnad?
2. Kas kirjutasid topelttähed õigesti?
3. Kas kirjutasid (**g-b-d** või **k-p-t**) õigesti?

13. LÜNGAGA SÕNADE ÕIGESTI KIRJUTAMINE LAUSETES

Enne kirjutamist

1. **Loe lause** (vaikselt või häälega).
2. Loe või ütle **lüngaga sõna**.
Nimeta **veaohtlikud häälikud**.
3. **Muuda** võrdlevalt veaohtlike häälikute pikkust
(häälega ja sosinal).
4. **Ütle** lausesse sobiv **sõnavorm**.
5. **Leia õige skeem** kirjutamiseks.

Kirjutamise ajal

Kirjuta sõna skeemi järgi.
Hääli vaikselt, kirjutamisega samas tempos.

Vajaduse korral:

- muuda sõnas veaohtlike häälikute pikkust
skeemide järgi,
- jätka kirjutamist koos häälimisega.

(NB! Kirjutamise ajal ära vaata varem loetud sõna!)

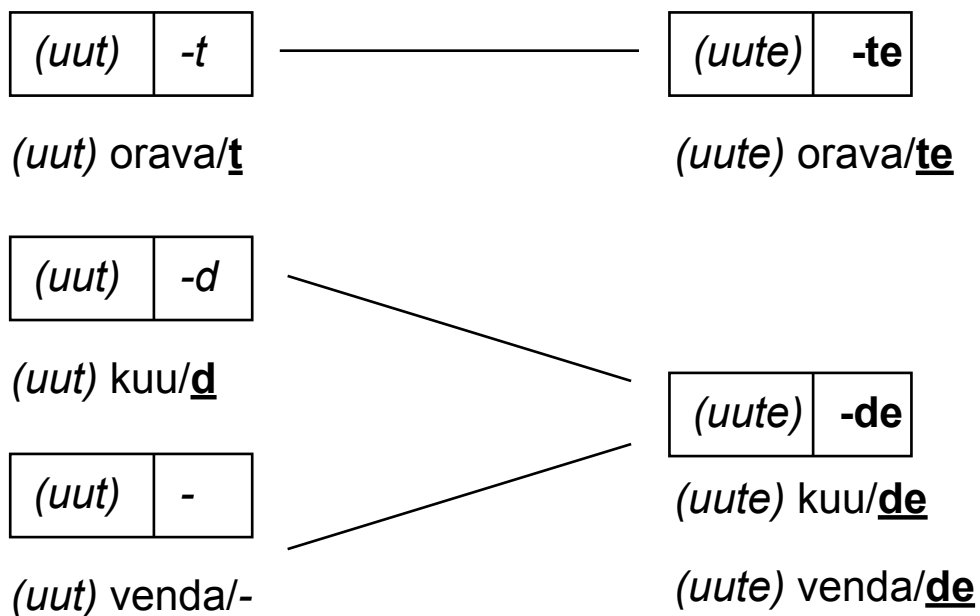
Pärast kirjutamist

1. Loe kirjutatud sõna.
2. **Eralda** kirjutatud sõnas **veaohalik koht** (või jäta see meelde).
3. Vaata, **kas** kirjutasid sõnad skeemi järgi?
4. Vaata, **kas** kirjutasid õiged ühe- ja kahekordsed tähed?

14. VEAGA SÕNADE LEIDMINE JA ÕIGESTI KIRJUTAMINE

1. Loe lause nagu on kirjutatud.
2. Ütle õige lause.
3. Jooni veaga sõnad.
4. Muuda lüngaga sõna võrdlevalt skeemide järgi viit moodi.
5. Vali õige skeem.
6. Kirjuta lause ette skeemide numbrid.
7. Kirjuta lause õigesti.

15. MITMUSE TUNNUSE VALIKU SCHEEM

16. SÕNADE POOLITAMISE REEGLID

1. Liitsõnu saab poolitada sõnade liitumiskohalt.

Näiteks: *kooli-päev*, *kassi-poeg*, *kõnni-tee*

2. Sõnas on ühekordsed „**punased**“ ja „**sinised**“ või „**rohelised**“ tähed.

- Rea lõppu jääb „**punane**“ täht: *si-nine*, *sini-ne*.

- Uue rea alguses on

„**sinine**“ täht: *si-nine*, *sini-ne* või

„**roheline**“ täht: *ka-tus*, *si-bul*, *si-bu-lad*.

3. Sõna veaohthlikus kohas on kahekordne **täishäälik**.

- Rea lõppu jääb **kahekordne** „**punane**“ täht:

kuu-sed, *ploo-mid*, *tree-ner*

- Uue rea alguses on „**sinine**“ või „**roheline**“ täht:

vaa-did, *kree-gid*, *laa-ger*, *jää-tis*

4. Sõna veaohthlikus kohas on kahekordne „**sinine**“ või „**roheline**“ täht.

- Sõna poolitan **kahekordse** „**sinise**“ või „**rohelise**“ tähe vahelt:

kal-las, *tram-mid*, *van-nid*,
kuk-kel, *klop-pis*, *rut-tas*.

5. Sõnas on täishäälikuühend.

- Rea lõppu jääb kaksik-täishäälik: *nõe-las*, *toi-dab*
- Uue rea alguses on „sinine“ või „roheline“ täht:
koe-rad, *hau-kus*,

6. Sõnas on kaashäälikuühend.

- Uuele reale viin ühendist viimase „sinise“ või „roheline“ tähe:
pil-ved, *kop-ter*, *kors-ten*, *tald-rik*,

7. Pikemaid sõnu saab poolitada mitmest kohast.

- mesilased
me-silased, *mesi-lased*, *mesila-sed*
- lõpetasid
lõ-petasid, *lõpe-tasid*, *lõpetas-id*
- treppidele
trep-pidele, *treppi-dele*, *treppide-le*

8. Kõiki sõnu ei saa poolitada.

- Ühte tähte ei jäeta rea lõppu:
ema, *orav*, *ilus*
- Ühte tähte ei viida uuele reale:
koer, *keep*, *lutt*, *vars*

